

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra českého jazyka a literatury

Studijní program: 2. stupeň

Studijní obor Český jazyk – francouzský jazyk
(kombinace)

Česká a francouzská próza pro dívky
Czech and French Prose for Girls

Diplomová práce: 06-FP-KČL-008

Autor:

Petra KYSELOVÁ

Podpis:

.....

Adresa:

Horní selská 181
463 52 Osečná

Vedoucí práce: Mgr. Jarmila Sulovská

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
72	12 860	12	5	39	11

V Liberci dne: 10. 12. 2009

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Osečné dne: 10. 12. 2009

Petra Kyselová

.....

Anotace

Diplomová práce se zabývá českou a francouzskou prózou pro dívky. Prezentuje její historický vývoj, významné autory a jejich díla. Doplněná je o ankety uskutečněné v Čechách i ve Francii, které mapují zájem o dívčí četbu. Analyzuje čítanky a literární ocenění, na jejichž základě doporučuje četbu vhodnou pro dospívající děvčata. Součástí jsou pracovní listy nabízející jednotlivá témata doplněná ukázkami z dívčí prózy. Práce vychází z rámcového vzdělávacího programu a jeho pravidel, používá moderní metody vhodné pro výuku na základní škole.

Klíčová slova:

Dívčí próza

Četba dívek v Čechách, ve Francii

Analýza čítanek

Pracovní listy

Rámcový vzdělávací program

Summary

This diploma thesis looks into Czech and French fiction for young girls. It presents its historical evolution, major authors and their work. It also contains surveys carried out in both the Czech Republic and France mapping interest for girls' literature. It analyses readers and literary awards on the basis of which it recommends suitable reading for teenage girls. It also contains worksheets proposing various topics complete with girls' fiction samples. The thesis is based on the Framework Education Programme and its rules, using modern methods suitable for primary school teaching.

Key words:

Prose for girls

Girl's literature in the Czech Republic and in France

Analyse of readers

Worksheets

Framework Education Programme

Résumé

Ce mémoire de diplôme traite de la littérature en prose destinée aux jeunes filles, aussi bien dans les aires de langue tchèque que francophones. Il présente, dans son aspect historique, les auteurs importants ayant traité de ce sujet, avec leurs oeuvres respectives. Il s'appuie sur des enquêtes menées aussi bien en République Tchèque qu'en France. Il analyse des livres de lecture construits sur ce propos, parmi lesquels des ouvrages primés à l'époque de leur parution. On recommandait alors la lecture de ce type d'ouvrages aux jeunes filles, pour ce qu'il était convenu, en ces temps pas si éloignés, d'appeler la „littérature pour jeunes filles“! L'une des parties les plus importantes du mémoire est fondée sur une étude approfondie d'extraits de ces ouvrages spécifiques. L'ensemble de ce travail s'appuie sur la méthode du RVP et son caractère spécifique. Il se fonde naturellement sur les méthodes modernes d'analyse des enseignements de base, élémentaires et secondaires.

Mots clés:

La prose pour les filles

La lecture des filles en République tchèque, en France

Analyse des livres de lecture

Les feuilles de travail

RVP (le Programme d'un cadre éducatif)

Obsah

Anotace.....	4
Seznam tabulek	8
Seznam obrázků	9
1.0 Úvod.....	10
2.0 Vývoj dívčí četby	12
2.1 SITUACE V ČESKÉ LITERATUŘE.....	12
2.2 VÝVOJ DÍVČÍ PRÓZY VE FRANCII	16
3.0 Dívčí četba ve výuce.....	21
3.1 SITUACE V ČECHÁCH.....	21
3.1.1 Literární ocenění	23
3.2 SITUACE VE FRANCII	25
3.2.1 Francouzská ocenění v oblasti literatury pro děti a mládež	25
4.0 Dotazníky	27
4.1 ČESKÁ REPUBLIKA.....	27
4.2 FRANCIE	30
4.3 VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU.....	33
5.0 Pracovní listy	34
5.1 PRACOVNÍ LIST Č. 1(6. ROČNÍK ZŠ).....	40
5.2 PRACOVNÍ LIST Č. 2 (6. ROČNÍK ZŠ).....	42
5.3 PRACOVNÍ LIST Č. 3 (7. ROČNÍK ZŠ).....	45
5.4 PRACOVNÍ LIST Č. 4 (7. ROČNÍK ZŠ).....	48
5.5 PRACOVNÍ LIST Č. 5 (8. ROČNÍK ZŠ).....	51
5.6 PRACOVNÍ LIST Č. 6 (8. ROČNÍK ZŠ).....	54
5.7 PRACOVNÍ LIST Č. 7 (9. ROČNÍK ZŠ).....	57
5.8 PRACOVNÍ LIST Č. 8 (9. ROČNÍK ZŠ).....	61

6.0	Další doporučené tituly	65
7.0	Závěr	66
	Použitá literatura	68
	Seznam příloh.....	72

Seznam tabulek

TAB. 1 STATISTIKA ČETBY KOMIKSU	18
TAB. 2 ZASTOUPENÍ DÍVČÍ PRÓZY V ČESKÝCH ČÍTANKÁCH	22
TAB. 3 POUŽITÉ METODY A FORMY VÝUKY, MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY	39
TAB. 4 SVĚTOVÝ VÝSKYT HIV	56
TAB. 5 NÁKLADY NA DROGY	63

Seznam obrázků

OBR. 1 KNIHY ANNE GUDULE.....	18
OBR. 2 UKÁZKA Z FRANCOUZSKÉHO KOMIKSU	19
OBR. 3 DOTAZNÍK PRO DÍVKY	28
OBR. 4 PROBLÉMY, O NICHŽ DÍVKY RÁDY ČTOU	29
OBR. 5 OBLÍBENÍ ČEŠTÍ AUTOŘI	30
OBR. 6 PREFEROVANÁ TÉMATA.....	31
OBR. 7 NEJOBLÍBENĚJŠÍ AUTOŘI VE FRANCII.....	32
OBR. 8 ASOCIACE.....	46
OBR. 9 OSMISMĚRKA	47
OBR. 10 TANEČNÍ STŘEVÍČKY	48
OBR. 11 MAPA SVĚTA	56
OBR. 12 TYPY RODIN	60

1.0 Úvod

Dívčí próza je nedílnou součástí literatury, proto by měla být prezentována také v hodinách literární výchovy na základní škole. Mnohdy je tato tvorba považována za neuměleckou literaturu, vydávanou za cílem finančního obohacení. Tato práce by měla dokázat, že ne všechna díla zařazená do kategorie dívčí román jsou kýčem, a že existují autoři, kteří tvoří seriózně a přispívají tak k rozvoji a obohacení literární tvorby. Východiskem k napsání práce se stane aktuální čtenářská situace v Čechách a ve Francii, její čtenářské trendy a případně také shodné a odlišné rysy. K závěru dopomohou také různé metody, použité pro potřeby této práce (dotazník, studium odborné a beletristické literatury, literárně vědná analýza a komparace). Informace budou čerpány i v jiných disciplínách, než jen v českém jazyce a literatuře, a to i v psychologii a sociologii či pedagogice.

Cílem této diplomové práce je pokusit se zmapovat dívčí četbu v obou zemích. Seznámit se s vyvíjejícími se tendencemi, historií, autory a v neposlední řadě také jejich díly. Práce nastíní vznik jednotlivých literatur a kontinuálně přejde do současnosti, kde ji mimo jiné bude zajímat aktuální četba dospívajících dívek. K tomuto pátrání bude použito dotazníku, jenž by měl zhodnotit situaci a napovědět, co dívky čtou, jaké je jim blízké téma, které autory a díla řadí mezi oblíbené a proč.

Práce se pokusí zanalyzovat čítanky, jež se běžně používají při hodinách literární výchovy. Vyhodnotí, zda je stávající zastoupení dívčí četby dostačující nebo, zda je důležité začlenit i další prezentace z této oblasti. Následující kapitoly by měly být nápomocí žákům, ale i učitelům, kteří by se mohli dozvědět, jak pracovat s ukázkami při svých hodinách literatury. Důležitou součástí se stanou pracovní listy určené pro žáky, zaměřené na témata vycházející ze zmiňované ankety. Práce zohlední rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, bude se řídit jeho pokyny a náležitostmi. Použije se ukázek z literatury těch autorů, již byli vyhodnoceni jako vhodní k představení dané problematiky. Pracovní listy budou zpracovány jako metodická příručka pro učitele, zvlášť práce uvede úkoly pro žáky. Ty by měly být vybrány na základě přihlédnutí k aktuálnímu věku žáků, k jejich znalostem a zkušenostem. Cvičení by měla docílit rozvoj tvořivosti,

kreativity a samostatného uvažování žáků. Podporovat by měla rovněž svobodný názor, jeho formulaci a obhájení. Ve výuce bude použito názornosti, praktické a dramatické činnosti.

2.0 Vývoj dívčí četby

2.1 Situace v české literatuře

Dívčí četba je nedílnou součástí mimoškolní četby, proto není možné ji přehlížet. Často je tato literatura řazena mezi literaturu triviální, která má však stejně jako literatura umělecká svoji historii a vývoj. Často jí je vytýkána její podřadnost, lacinost či okrajovost, ale četné rysy této literatury vycházejí právě z umělecké literatury.

Nutno připomenout, že do triviální literatury bývají zařazovány také dobrodružné prózy pro chlapce, detektivky, humoristická beletrie a komiksy. Dívčí próza bývá označována taktéž jako dívčí literatura, dívčí román, román s dívčí hrdinkou či jako četba pro dívky. V mnohých publikacích se setkáváme s označením „literatura citu“, která upřednostňuje sentimentální náměty a milostné zápletky. S triviální literaturou ji pojí některé společné znaky, avšak má i svá specifika. Dívčí četba zpravidla končí happy endem, setkáváme se stereotypností, sentimentalitou a zejména s milostnou tematikou. Důležitou roli hraje úspěch u čtenáře, čímž jde autorům zejména o finanční zisk, proto se mnohdy setkáváme také s označením literatura „komerční“. Oldřich Sirovátka tuto literaturu charakterizoval následujícími slovy:

„Spisovatelé konzumních románů psali o věcech, které jsou v životě nejdůležitější a nejzávažnější. V jejich románech a povídkách se hraje stále o lásku a život, o majetek a čest. Líčí se v nich univerzální lidské situace, elementární pocity a problémy: zloba, hněv a nenávisť, láska a pohrdání, úspěch a pád, vítězství a porážka, tajemství a zločin, boj na život a na smrt.“¹

Dívčí literatura byla původně složkou běžné literatury. S milostnou tematikou se setkáváme již od 16. století v dílech určených původně pro dospělé čtenáře. Jakousi předchůdkyní dívčí literatury byla literatura pro ženy rozvíjející se zejména v období sentimentálního románu na konci 18. století. V těchto románech založených na citech, vnitřním prožitku a dojmech ženy hledaly únik z běžného života a s příběhy románových hrdinek se mnohdy ztotožňovaly. Teprve od 19. století začínáme hovořit o vzniku dívčího

¹ Sirovátka, O.: *Literatura na okraji*. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 12

románu jako samostatného literárního žánru. Literatura této doby byla silně ovlivněna didaktismem. Vznikaly mravoučné povídky s výchovným cílem. Dokladem je například dílo Magdaleny Dobromily Rettigové (Mařenčin košíček – 1822, Chudobičky - 1829) a Marie Antonie (Myrtový věneček – 1828). Obě tyto autorky řešily otázku podřízenosti ženy vůči mužské autoritě a vlastenectví. Velký čtenářský ohlas si získal německý překlad románu Elišky Krásnohorské, Svěhlavička – 1899. Originál tohoto románu - Troztkopf, pocházel od německé autorky Emmy von Roden a po velkém úspěchu napsala Krásnohorská ještě tři samostatná pokračování (Svěhlavička nevěstou – 1900, Svěhlavička ženuškou – 1900 a Svěhlavička babičkou – 1907), vyprávění se soustřeďuje na každodenní život hlavní hrdinky, která bojuje se svou rolí matky a manželky. Každý z těchto románků měl svůj podtitulek jako například: „*Odrostlým dívkám českým vypravuje*“ nebo „*dívčí román*“ a navíc četné ilustrace.

V 19. století se do povědomí českých dívek a žen dostala také díla známých autorů vesnických próz, a to Karolíny Světlé (Kantůrčice, Zvonečková královna), Vítězslava Háška (Muzikantská Liduška) či Boženy Němcové (Divá Bára, Baruška). Dívčí četba této doby vycházela v několika edicích (Dívčím srdcím, Radostné mládí, Knihovna šťastných dívek) či časopisecky (Zora).

Zlatá éra dívčího románu nastává v období dvacátých a třicátých let 20. století. Vznikají nové edice s názvy Červená knihovna, Modrá knihovna a Večery pod lampou. Dívčí romány se obohacují o nové postavy, konflikty a prostředí, a to vlivem nové pedagogiky a doby. Cílem bylo, aby literatura přestala jen vychovávat a poučovat, ale aby dívky bavila. Počet čtenářek dívčí četby tak neustále stoupal, zatímco mezi učiteli a kritiky docházelo spíše ke kritickému postoji. Jak píše Oldřich Sirovátka, mnozí pedagogové si stěžovali, že „*knižní trh je přesycen brakem a mladí čtou hlavně korunované romány úrovně bulvárních večerníků a dívčí romány čte polovina dívek*.“²

Velmi často se objevují příběhy dívek z penzionátů, později studentek z městského prostředí. Četba pro dívky však není nikterak ovlivněna romantismem, který kladl důraz na výjimečnost hlavního hrdiny, na revoltu proti všednosti. „*Naopak, dívčí hrdinky se podobají k nerozeznání jedna druhé, rozplývají se ve všedním světě. Dívčí románek tak*

² Sirovátka, O.: *Ach, ta láska*. Praha: Melantrich, 1984, s. 13

*čerpá jen z formálních postupů, které romantismus objevil. Je to polarizace postav, kontrastnost a dynamičnost děje, vypjatost situací, náhlé zvraty, bizarnost prostředí, tajuplné scény...*³

Dívčí četbu píše hlavně ženy, asi proto, že víc rozumí tomu, co si čtenářky žádají. Avšak začínají se prosazovat rovněž mužští autoři, mezi nimiž nutno jmenovat Viléma Neubauera (Sextánka – 1925, Věřčin Jarka – 1926, Filozofka Mája – 1926). Dále sem patří úspěšná tvorba Vladimíra Watzkeho, publikujícího pod pseudonymem Eva Marešová. Ten vydal knihy: Zorka jde do sekundy, Irčin svět, Primánky se rojí, Katčino tajemství či Terciánky s čertem v těle. Triviální prózu pro dívky psali také Josef Roden, Jan Wenig a Jaroslav Pokorný. Z ženských autorek byla velice oblíbená Jaromíra Hüttllová, redaktorka již zmíněného časopisu Zora a zároveň středoškolská učitelka němčiny. Soustředila se na studentské prostředí a vydala několik děl o snaživých studentkách (Dáša, pražská studentka – 1929, Jarčina píseň – 1931, Soňa hraje za oktávu – 1935, Z primy a sekundy – 1936, Nebojácné oktavánky – 1941). Světem sportu se inspirovala Lída Merlínová (Marie a Marta ve finiši – 1934, Zdenin světový rekord – 1935). S úspěchem uvedených děl se rozvíjel také filmový svět. Řada děl se tak dočkala filmového či dokonce dramatického ztvárnění (Vilém Neubauer – Sextánka, Maryna Radoměrská – Krb bez ohně, Žena pod křížem, Jan Wenig – Madla zpívá Evropě...).

Již zmíněná kritika pedagogů přispěla k jisté změně dívčí četby ve třicátých letech. Sentimentalita byla nahrazena příběhy, které byly zasazeny do současného života, řeší se tak reálné problémy a otázky s větší mírou psychologičnosti. Dobrým příkladem je dílo Boženy Benešové (Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová – 1936), jež vylíčila příběh introvertní dívky narážející na babiččino nepochopení a na zvrhlost vychytralého „přítele“ Lába. Dagmar Mocná toto dílo nazvala jako *uměleckou rehabilitaci žánru*⁴, stejně jako díla autorky Marie Majerové. Dívky dodnes čtou její úspěšnou prózu Robinsonka (1940), v níž hlavní hrdinka Blažena prožívá neradostné dospívání, když se po smrti své maminky musí starat o domácnost. Taktéž psychologické dílo Předtucha (1942), Marie Pujmanové, řeší problematiku dospívající dívky.

³ Genčiová, M.: *Literatura pro děti a mládež: /ve srovnávacím žánrovém pohledu/*. Praha: SPN, 1984, s. 138

⁴ Mocná, D.: Peterka, J.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 116

Po druhé světové válce dívčí četba zaznamenala krizi ve vývoji a na čas úplně zmizela z trhu. Taktéž v literatuře pro mládež převládala spíše historická témata a válka. Problematika dospívání dívek byla zatlačena do pozadí, zobrazovány byly spíše činy a problémy chlapců. K oživení dívčí literatury dochází až ve druhé polovině 50. let. Jako první prosadila potřebnost pravdivého zobrazení moderní dívky a jejího vnitřního života Helena Šmahelová – romány *Mládí na křídlech* – 1956, *Velké trápení* – 1957. Byla to právě Šmahelová, která položila základ pro další vývoj dívčí četby. V díle *Dívky pro román* vyjádřila základní myšlenky nutné pro dívčí četbu: „*Položí-li si literatura pro děvčata vysoké umělecké cíle, vyvaruje-li se sentimentálnosti, lacinosti, povrchnosti, když se bude snažit předvést civilní hrdinství, morální ušlechtilost bez růžových nadějí, naopak s vědomím všech těžkostí, s jakými se dnešní dítě setkává ve svých rodinách, pak bude opravdovou literaturou a bude jí přiznáno čestné místo mezi ostatními druhy.*“⁵

Tato autorka tak dosáhla vynikající psychologické analýzy svých dospívajících hrdinek stejně jako například Valja Stýblová (*Dům u nemocnice* – 1966), Iva Hercíková (*Pět holek na krku* – 1967) či dodnes velice oblíbený Stanislav Rudolf (*Metráček aneb Nemožně tlustá holka* – 1969).

Osmdesátá léta přinesla realistické zobrazení skutečnosti a problémů, které jsou charakteristické pro současnou mládež. V dílech této doby bylo typické zobrazení postojů hrdinek a jejich konfrontace s postoji dospělých. Předností byla také individualizace hlavních hrdinek. Častými motivy jsou motivy přežití a smrti (díla s náměty války), motiv lásky, motiv dobra a zla anebo motiv hledání.

Vznikají známé edice Albatros a Veronika vydávající nejen literaturu s dívčími hrdinkami. Z autorů vynikal již zmíněný Stanislav Rudolf (*Nebreč Lucie* – 1972, *Něžně háčkováný čas* – 1973, *Miliónová holka* – 1976) a Jaromíra Kolárová (*Dívka s mušlí* – 1975).

Nová éra dívčího románu nastala po roce 1989, kdy se objevuje řada nových autorů. Velmi oblíbenou se stala Lenka Lanczová, Ivona Březinová, Jana Smetanová, Iva Procházková. Lenka Lanczová patří mezi fenomény devadesátých let. „*Její díla provází řada klišé, jež zasahují jejich tvárnou i dějovou složku. Přesto mají mimořádnou čtenářskou oblibu, což dokumentují přední příčky, na nichž se tradičně umísťují v dětské*

⁵ Genčiová, M.: *Literatura pro děti a mládež: /ve srovnávacím žánrovém pohledu/*. Praha: SPN, 1984, s. 142

anketě o nejoblíbenější knihu zvané Čteme všichni.“⁶ Nutno poznamenat, že dané ocenění autorka dostala jen v kategorii čtenářů, nikoliv z řad pedagogických pracovníků či knihovníků. Mezi současná nakladatelství zaměřená na tento typ populární četby patří například Albatros, Egmond, Erika, Olympia, Petra nebo Víkend. Vycházejí v nich knížky velmi rozdílných literárních hodnot. Většina současných knih se věnuje tradičním tématikám jako láska, rodinné problémy, ale i tématy do roku 1989 tabuizovanými: drogová závislost, AIDS, alkoholismus, sexuální problémy...

V dnešní době pubertální a adolescentní čtenářky oslovují tito autoři: Eva Bernardinová, Ilona Borská, Ivona Březinová, Martina Drijverová, Iva Procházková, Stanislav Rudolf, Věra Řeháčková, Jan Suchl, Karel Štorkán...) Jak uvádí René Ditmar ve své studii⁷, uměleckým přínosem jsou knížky Ivy Procházkové, Ivony Březinové, Evy Bernardinové či Hany Bořkovcové. Rovněž Svatava Urbanová vyzdvihuje Ivu Procházkovou či Martinu Drijverovou, zatímco pochybuje o přínosu Lenky Lanczové.⁸ Doporučení dívčí četby je tématem k delší diskuzi, proto se jím bude zabývat kapitola 3.0.

2.2 Vývoj dívčí prózy ve Francii

Francouzská literatura pro děti a mládež vznikala stejně jako ta v českých zemích z lidové slovesnosti a zpočátku byla součástí literatury pro dospělé. Intencionální četba pro děti se začala rozvíjet až s rozvojem gramotnosti v období francouzského osvícenství. Francouzská literatura však nerozlišuje samostatný žánr próza pro dívky, ale tuto literaturu začleňuje do jednoho velkého žánru, a to literatura pro děti (*littérature jeunesse*, *littérature pour les jeunes*), popřípadě literatura pro dospívající (*littérature adolescente*). Je však zcela logické, že se ženské čtenářky orientují na jiné problémy než čtenáři – chlapci. Francouzský literární kritik a teoretik, Marc Soriano, napsal, že obě pohlaví mohou číst

⁶ Sieglová, N.: *Próza s dívčí hrdinkou*. Brno: Cerm, 2000, s. 15

⁷ Ditmar, R.: *I dívčí románek je tvorba*. In Nové knihy. Praha: roč. 37, č. 9, 1997, s. 21

⁸ Urbanová, S.: *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. Olomouc: Votobia, 2004, s.180

stejně knihy, ale každý čte knihu jiným způsobem. Chlapce více zajímá dobrodružství, sport, zatímco děvčata hledají zalíbení v sentimentalitě či lásce.⁹

Literatura období osvícenství byla ovlivněna jistým pedagogismem, jehož cílem bylo moralistní poučení. K této literatuře se zařazovaly zejména pohádky či bajky. Důležitým mezníkem ve vývoji dětské literatury byl rok 1850, kdy se zakládaly i dívčí školy a došlo k laicizaci školství a vzniku prvních nakladatelství (Hachette). Právě v tomto nakladatelství začaly vycházet knihy tzv. Bibliothèque rose (růžová knihovna) autorek Sophie de Ségur, Zénaïde Fleuriotové či Zulmy Carraudové. Zlatým věkem francouzské literatury pro děti a mládež je považována poslední třetina 19. století, kam spadá také dílo již zmiňované, a ve Francii velice oblíbené autorky, Sophie de Ségur. Vrchol dětské literatury v této době popsala autorka Marie-Thérèse Latzarus v knize *Dětská literatura ve druhé polovině 19. století*. V knize naopak současné období hodnotila jako úpadkové.

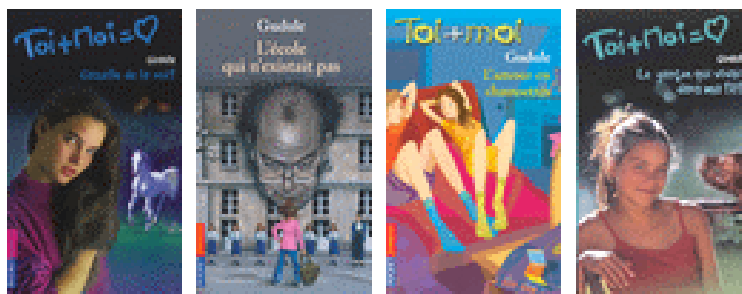
20. století přineslo velké změny dětské literatuře, a to nejen ve Francii. Na dítě se již nepohlíželo jako na bytost plně podřízenou autoritě dospělých, ale vlivem nových pedagogických a psychologických pohledů byla dítěti přiznána větší autonomie. V první polovině století se autoři více zaměřovali na zobrazování každodenního života dětí. V próze se již neobjevuje idealizace, ale realita bez hrdinských činů. Mezi zástupce takto psané literatury patřily: Colette Vivierová, Madelaine Gillardová a Charles Vildrac. Významná začala být literatura pro mládež až po druhé světové válce. Příběhy začaly přinášet ještě větší realistické vyprávění ze života dětí a zrodily se první mezinárodní instituce (např. IBBY), které usilovaly o spojování různých národních literatur.

Současná francouzská literatura pro děti a mládež je obohacena o aktuální problémy, které ovlivňují dětského čtenáře, a to například některé zdravotní problémy a nemoci (mentální anorexie, bulimie, HIV), problémy sociální (rozvod, nevlastní otec) či sexuální otázky. Tato DP mimo jiné dokazuje, že dívčí próza je velmi podobná v obou zmiňovaných zemích. Podle ankety PISA¹⁰ francouzské dívky patří mezi časté čtenářky románů a povídek. Oblíbenými autory jsou: belgická autorka píšící francouzsky Anne

⁹ Soriano, M.: *Guide de la littérature pour la jeunesse*. Paris: Delagrave, 2002, s. 259

¹⁰ Enquête PISA 2000, OCDE, www.insee.fr

Gudule (La vie à reculons, L'Immigré, L'avvers du décor...) Anne-Marie Pol (Danse...), americké autorky Ann Brashares (Toi et moi à jamais, Quatre filles et un jean...), Barbara Park, Melinda Metz. Některé zmiňované tituly byly přeloženy do češtiny a slouží tak i českým čtenářkám.

Obr. 1 Knihy Anne Gaudule

Zdroj: <http://medias.univers-poche.fr>

Navíc ve Francii literaturu pro děti a mládež obohacuje žánr tzv. *bandes dessinées* (komiksy), sice dle statistik jej děvčata čtou méně než chlapci, ale i přesto tento žánr zaujímá značné procento četby, což dokazuje uvedená tabulka (tab. 1).

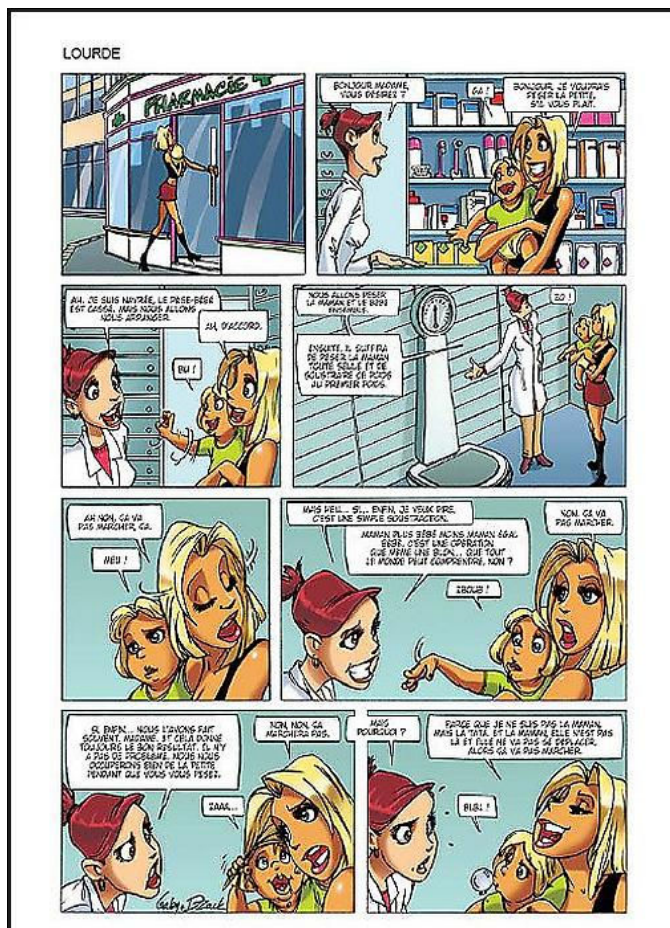
Tab. 1 Statistika četby komiksu

Čtu komiksy	Děvčata	Chlapci
Nikdy	33,0	17,4
Několikrát do roka	25,9	20,8
Jednou za měsíc	18,0	19,1
Vícekrát za měsíc	14,9	23,0
Několikrát týdně	8,2	19,7

Zdroj: PISA 2000

Ve světě bývá komiks nazýván devátým uměním. Jedná se o chronologicky uspořádané kresby doprovázené textem, dohromady vytvářející příběh. Uspořádány jsou vedle sebe do tzv. panelů, kdy každý panel zachycuje jeden okamžik. „Kreslené příběhy“ jsou ve Francii oblíbeny nejen mezi dětmi, ale mají své čtenáře rovněž mezi dospělými. Děvčata si jistě přijdou na své v příbězích o Lilly, Isabelle, jež vyšly jako samostatné knihy, anebo

vycházely na pokračování v různých časopisech. Hitem francouzských dívek se v poslední době stal příběh Vanessy v sérii komiksů Les Blondes Tome (obr.2).

Obr. 2 Ukázka z francouzského komiksu

Zdroj: <http://www.coinbd.com/bd/albums/resume/10321/les-blondes/tome-10-ca-se-fete.html>

Novinkou posledních let je také žánr *manga*, podobný zmíněnému komiksu, pocházející z Japonska. Jedná se o japonský styl malby či kresby. Existuje několik druhů mang, jsou rozčleněny podle toho, komu jsou určeny. Manga pro ženy a dívky jsou nazývána *Šódžo*, pro dospívající dívky *Mahó šódžo*. Hlavní hrdinkou je většinou mladá dívka s magickými schopnostmi, které využívá k záchraně světa a pomáhají jí vyrovnat se s dospíváním. Může se tak ocitnout v čase o několik let později, aby si splnila svůj sen stát se úspěšnou modelkou nebo herečkou (např. *Magical Stage Fancy Lala*). Hlavní hrdinku velmi často doprovází mluvící zvířátko, anebo plyšová hračka, jež jí mají být nápomocní při rozhodování.

Rovněž manga vycházejí knižně i časopisecky na pokračování, jak je tomu i u bandes dessinées. Zajímavostí však je, že jsou psány opačně, jako bychom četli knihu pozpátku. Francouzi tento způsob psaní nazývají „de droite à gauche“ (zprava doleva). Příběh manga je většinou černobílý, doprovázený klasickými „bublinami“ jako komiks.

Mezi nejznámější představitele mang patří: Sailor Moon, Pretty Cure, Kamikaze Kaitou Jeanne...

3.0 Dívčí četba ve výuce

3.1 Situace v Čechách

Cílem této diplomové práce není jen shrnutí historického vývoje dívčí četby, ale i současná situace, a to zájem dívek o dívčí četbu či zhodnocení práce s dívčí prózou v hodinách literární výchovy. K tomuto zkoumání byly využity čítanky používané na druhém stupni základní školy se zaměřením na šestý až devátý ročník, vydané v nakladatelstvích: Alter, Fortuna, Fragment, Fraus, SPN, Trizonia. Na základě rozboru jednotlivých čítanek bylo zjištěno, že dívčí četba je opomíjena. Všechny zmíněné čítanky obsahují ukázky z umělecké literatury, jsou roztříděny podle vývoje tak, že začínají antickou popřípadě středověkou literaturou a postupně se přesouvají do současnosti. Mnohé publikace třídí ukázky do tematických celků například Příběhy o dětech/ pro děti, Oddychová literatura nebo Čtení pod lavicí... Dívčí próza se v českých čítankách objevuje většinou sporadicky, spíše je zastíněna dobrodružnou literaturou či ukázkami z knih vypravujících příběhy ze života dětí, a to i přesto, že mnohé publikace obsahují tematický celek zaměřený na lásku. Např. učebnice nakladatelství Fortuna nabízí téma „Láska jako večernice“, ale zcela zde chybí čeští představitelé a ukázky pro dospívající mládež. Rovněž nakladatelství SPN nazvalo jednu ze svých částí „O přátelství a lásce“. V tomto případě ale autor inklinuje spíše k poezii, jak k próze.

Jednotlivá nakladatelství se liší také tím, jak jsou čítanky sestaveny. Nakladatelství Fraus a Fragment ve svých publikacích kromě ukázek nabízí následné otázky k textu či odkazující informace na podobné téma, anebo autora zabývajícího se stejnou problematikou. Většinou se nejprve vrací k samotné ukázce a poté navrhuje možné aktivity. Tak je tomu například v čítance pro 6. ročník nakladatelství Fragment. Po žácích chtějí, aby vyhledali neznámá slova ve slovníku cizích slov, aby vymysleli možný název pro knihu na základě přečtené ukázky, anebo namalovali hlavní hrdinku. Podobně je tomu v případě nakladatelství Fraus. K ukázkám jsou k dispozici otázky k zamyšlení, odkazy na podobnou četbu a navíc je text doplněn o četné ilustrace. U zmíněného nakladatelství bylo nalezeno nejvíce odkazů na dívčí četbu. I když v čítance pro daný ročník nebyla přímo

ukázka s četbou pro dívky, odkaz na možné seznámení se s ní byl uveden na konci tematického celku v odkazech nazvaných „Můžete si přečíst a Hledání souvislostí“. V ostatních publikacích se ukázky s četbou pro dívky nacházejí nepravidelně a ne v každém ročníku. Navíc čítanky neobsahují úkoly pro žáky a aktivity možné k prohloubení znalostí a zkušeností. SPN sice neuvádí žádná cvičení, ale zato prezentované ukázky doprovází stručný popis děje celé knihy a na konci je odkaz na srovnání s jinou knihou, což může také žáky motivovat k jejich přečtení.

V českých čítankách jsou nejčastěji uváděny ukázky z knih Ivy Procházkové. Pokud budeme řadit díla Baruška, Divá Bára Boženy Němcové k dívčí četbě, tak i tyto ukázky se ve zmiňovaných publikacích objevovaly velice často. Mnohdy se objevila jména autorek, které píší prózu pro děvčata (Ilona Borská, Hana Bořkovcová), ale v čítankách byla představena jiná ukázka, nejčastěji pojednávající o životě dětí. Vzhledem k rokům vydání čítanek v jejich nabídce chybí próza současné literatury a s nimi současné autorky Lenka Lanczová, Ivona Březinová a další.

Tab. 2 Zastoupení dívčí prózy v českých čítankách

Nakladatelství	Autor/ukázka/ročník
Alter	Bezděková L. - Říkali mi Leni (6) Němcová B. - Divá Bára (7)* Němcová B. – Baruška (8)*
Fortuna	Lustig A. – Nemilovaná (9)**
Fragment	Procházková I. – Čas tajných přání (6) Fischerová D. – Lenka a Nelka neboli AHA (6)
Fraus	Procházková I. – Únos domů (7) Odkazy na: S. Rudolfa, I. Hercíkovou, I. Procházkovou, H. Šmahelovou, H.Bořkovcovou
SPN	Procházková I. – Čas tajných přání (7) Němcová B. – Divá Bára (6)*
Trizonia	Pawlowská H. – Ať žijí věčně mladé ženy (7)**

Zdroj: Vlastní zpracování

* Díla nepatří přímo do kategorie dívčí četba, ale hlavní hrdinkou je mladá žena

** Autor není typickým představitelem dívčí prózy

Na základě analýzy českých čítanek je možno považovat za důležité, obohacovat literární výchovu i o jiné ukázky, což záleží na výběru a doporučení každého učitele českého jazyka. Zde se nabízí otázka vhodnosti jednotlivých ukázek, které knihy budou přínosné pro dospívající dívky, naopak které jsou komerčním brakem vydávaným s cílem získat co nejvyšší finanční zisk. K tomuto pátrání bylo použito výsledků jednotlivých ocenění jako Zlatá stuha, Magnesia litera a dalších literárních cen, jež by měly být dokladem uměleckosti.

3.1.1 Literární ocenění

Zlatá stuha patří mezi literární soutěže, a to v oblasti knižní tvorby pro děti a mládež. Ceny se udělují ve třech kategoriích (slovesná, výtvarná, překladová) od roku 1992 pololetně a od roku 2002 jedenkrát za rok.¹¹ Mezi oceněné autory věnující se také tvorbě pro dívky patří: (uváděna jsou rovněž díla, která nejsou jen dívčí prózou)

- Hana Bořkovcová (Zakázané holky, 1995)
- Ilona Borská (Mokrejšové, vodníci z louže, 1994)
- Petra Braunová (Česká služka, aneb byla jsem au-pair, 2005)
- Ivona Březinová (Holky na vodítku – Jmenuji se Ester, Jmenuji se Alice, 2003)
- Martina Drijverová (Domov pro Marťany, 1998)
- Hermína Franková (Cena za celoživotní dílo, 2008)
- Eliška Horelová (Fretka, 2001, Cena za celoživotní dílo, 2009)
- Iva Procházková (Čas tajných přání, 1992, Pět minut před večeří, 1996, Soví zpěv, 1999, Kryštofe, neblbni a slez dolů, 2005, Myši patří do nebe 2007.
- Valja Stýblová (Cena za celoživotní dílo, 2007)

Cena Magnesia Litera je udělována rovněž jedenkrát za rok, a to i pro kategorii kniha pro děti a mládež. Mezi úspěšnými spisovateli z řad dívčí prózy byla oceněna Iva Procházková v roce 2007.¹²

¹¹ <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=58>

¹² <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=1>

Čtenářskou anketu SUK - Čteme všichni vyhláší pravidelně Národní pedagogická knihovna Komenského v Praze ve spolupráci s českou sekci IBBY. Ocenění se uděluje jedenkrát za rok, na počest teoretika dětské literatury Františka Václava Suka. Slavnostní ceremoniál probíhá v pražském Památníku národního písemnictví, a to u příležitosti výročí narození H. Ch. Andersena (2. dubna). Autoři jsou oceňováni ve třech kategoriích: cena dětí, cena knihovníků a cena učitelů za přínos k rozvoji čtenářství. V posledních třech letech byly vyznamenány autorky orientující se také na dívčí prózu. Patří mezi ně:

- Ivona Březinová, Báro, nebřeč (2007 - cena knihovníků)
- Petra Braunová, Pozorovatelka (2007 – cena učitelů za přínos k rozvoji čtenářství)
- Petra Braunová, Ztraceni v čase (2007, cena dětí)

Obě dvě autorky dostaly cenu také za knihy určené dětem, ale nespádají do problematiky pro dospívající dívky: Ivona Březinová (Kozí příběhy, 2008 a Lentilka pro dědu Edu, 2006), Petra Braunová (Kuba nechce číst, 2006).¹³

Zmiňované ceny jsou jistě garantem umělecké kvality oceněných publikací. Dalším možným způsobem, jak propagovat a zhodnotit dětskou literaturu jsou knižní veletrhy uskutečňující se po celé zemi. Mezi nejznámější patří: pražský Svět knihy, olomoucký Libri, havlíčkobrodský knižní veletrh a zejména specializované veletrhy dětské knihy v Jihlavě a v Liberci. Prezентují se zde vydavatelé českých knih pro děti, zajištěn je bohatý doprovodný program a různé odborné semináře o dětské literatuře, jak uvádí Svatava Urbanová ve své studii.¹⁴

Při hodinách literární výchovy by bylo dobré sáhnout po zmiňovaných autorkách, přičemž by mělo být přihlédnuto k tomu, co čtou samotní žáci nebo k aktuálnímu tématu. Vhodné tituly nabízí pracovní listy, které jsou součástí této práce.

¹³ http://www.npkk.cz/npkk/suk_cteme.php

¹⁴ Urbanová, S.: Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století. Olomouc, Votobia, 2004

3.2 Situace ve Francii

Zhodnocení situace ve Francii je poněkud komplikovanější, a to vzhledem k tomu, že v České republice nejsou k dispozici tamní čítanky. Ve skladech Francouzského institutu v Praze jsou dostupné jen starší publikace, z nichž by získané informace nebyly přínosné pro potřeby této práce. Jako možné řešení byly pro tuto diplomovou práci použity aktuální učebnice francouzštiny určené přímo Francouzům. Učebnice neobsahovala speciální část zaměřenou jen na literární výchovu, jak je tomu u nás, ale v každé jednotlivé kapitole byla zařazena gramatika, cvičení a literární ukázka zaměřená spíše na klasickou literaturu s přihlédnutím k věku žáků, pro něž byla určena. Po podrobném zkoumání bylo zjištěno, že dívčí četba se v repertoáru daných knih vůbec nevyskytuje. Občas se objevila próza ze života dětí. Nutno ale podotknout, že výuka ve Francii probíhá odlišným způsobem, jak v Čechách. V časových plánech již počítají se začleněním projektových činností do výuky, kde mají více času a prostoru téma dívčí prózy nabídnout.

3.2.1 Francouzská ocenění v oblasti literatury pro děti a mládež

Stejně jako v Čechách, tak i ve Francii, probíhají různé ankety a ocenění zabývající se dětskou literaturou. Udělovaných cen zde existuje nepřeberné množství, proto bývají některá ocenění často zpochybňována. Mezi ta nejprestižnější a nejznámější patří:

Cena Chronos (Prix Chronos): Francouzská cena za literaturu pro mládež, založená roku 1996. Smyslem ocenění je vyzvednout taková literární díla, která zobrazují pozitivní generační vztahy a řeší problematiku stárnutí. V porotě usedají učitelé a knihovníci. Ocenění je rozčleněno do několika kategorií. Tato DP se zabývá jen cenami vztahujícími se k tématu, tzn. oceněním le 6e (6. ročník ZŠ), le 5e (7. ročník ZŠ), le 4e (8. ročník ZŠ) a le 3e (9. ročník ZŠ). Za poslední tři roky za literaturu určenou dospívajícím dívkám byli oceněni tyto autoři:

- Elisabeth Bami – Chère Madame ma grande mère
- Isabelle Collombat – Dans la peau des arbres

- Frédérique Niobey - Léonore
- Erik Poulet-Reney – Le visage retrouvé
- Adéline Yzac – Grande-mère Tout doucement¹⁵

Cena čarodějnic (Prix sorcières): Hodnotí se v pěti kategoriích mimo jiné také v kategorii román. Mezi oceněnými za knihu pro dospívající čtenáře se objevil Jean-Claude Mourlevat s knihou *Le combat d'hiver* (obsahuje prvky sci-fi, je oblíbená mezi děvčaty, hlavními hrdiny jsou 2 chlapci a 2 dívky).¹⁶

Literární ceny ministerstva pro mládež a sport ve Francii (Prix littéraires du Ministère de la Jeunesse et des Sports): Francouzské státní ceny za literaturu pro děti a mládež se zaměřují na vyhledávání mladých talentovaných literátů. Cenu za román pro mládež udílejí dvě poroty (jedna složená z dětí, druhá z dospělých). V současnosti je ocenění spojeno s finanční odměnou ve výši 5 tisíc EUR.

Cena Saint-Exupéryho (Prix Saint-Exupéry): Tato cena vznikla již v roce 1986. Vyzdvihuje literaturu pro mládež, jejíž téma odpovídá myšlenkám humanismu, přibližuje dětem přátelství, odvahu, úctu a respekt k druhým lidem i k životnímu prostředí. Zaměřuje se také na ilustrační doprovod knihy. Součástí je i tzv. Prix Francophonie, která může být udělena frankofonnímu autorovi, jenž nežije ve Francii. V roce 2008 byl touto cenou vyznamenán již zmíněný Francouz z Auvergne Jean - Claude Mourlevat (*Le combat d'hiver*).¹⁷

Ve Francii je udíleno daleko více cen, a to například: Cena Octogones (Prix octogones) nebo NRP (Prix NRP de la Littérature Jeunesse) a další ...

¹⁵ <http://www.prix-chronos.org>

¹⁶ <http://www.abf.asso.fr>

¹⁷ <http://www.prixsaint-exupery.org>

4.0 Dotazníky

4.1 Česká republika

K napsání této diplomové práce pomohly také dotazníky z roku 2006/2007, které byly vyplněny dospívajícími dívkami z různých měst ČR (Liberec, Jablonec nad Nisou, Mělník, Praha, Turnov, Slavkov u Brna, Šumperk, Železný Brod). Dívkám byl rozdán dotazník, jehož cílem bylo zjistit, zda dívky o četbu zájem mají, jaký je preferovaný žánr, oblíbené autory a tituly. Dalším cílem tohoto dotazníku bylo objasnit, jak jednotlivé literární hrdinky ovlivňují čtenářky, zda v nich vidí vzor, jestli se s nimi ztotožňují a v čem. Na výběr dívky měly několik problémů, které se mohou v běžném životě mladé dívky přihodit (problémy s rodiči, s kamarády, s láskou, ve škole, s drogami, s nemocí...). Uvedený průzkum prováděla KČL FP TUL s celkovým počtem 796 respondentek, práce využila jen 300 vyplněných dotazníků. Dotazník pro dívky prezentuje obr. 3.

Dotazník pro dívky

Prosím odpovězte na následující otázky. Odpovědi poslouží studentům v seminářích didaktiky literatury při výběru vhodných ukázek pro přípravu na vyučování. Správnou odpověď **zakroužkujte**, případně **dopišťte**. Nebude-li stačit místo, pište na druhou stranu. Děkujeme.

ročník: _____ 6. 7. 8. 9.

1. Čteš literaturu pro dívky? ano ne

2. Čím je Ti literatura pro dívky blízká? _____

3. Máš v tomto žánru oblíbené spisovatelky -spisovatele? Uveď jména: _____

4. Uveď, které tituly knih bys doporučila dívkám, které se zajímají o dívčí četbu?

5. Která literární hrdinka tě nejvíc zaujala a čím? _____

6. Ztotožnila ses někdy s některou dívčí hrdinkou? V čem? Zakroužkuj i víc možností. Např.

Problémy:

s rodiči s kamarády s láskou ve škole s drogami s nemocí

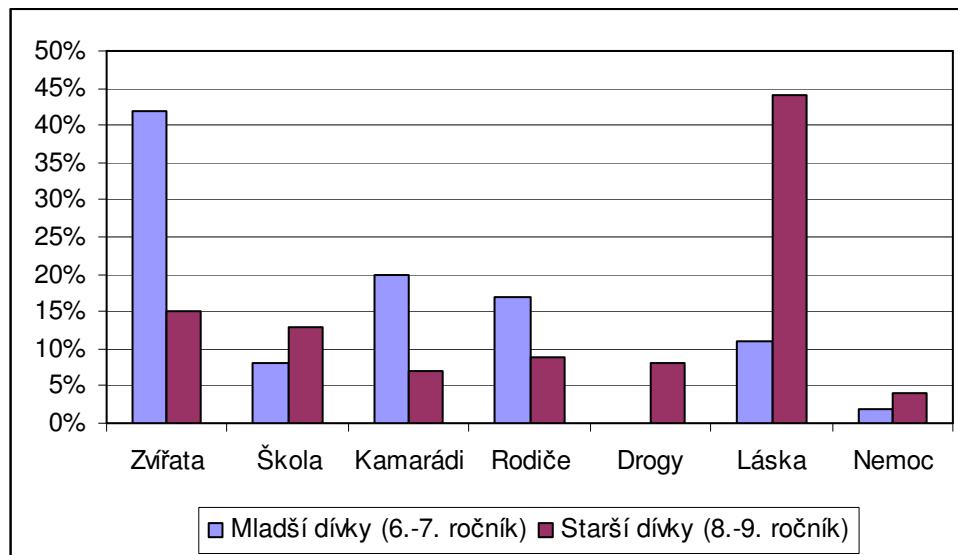
jiné (doplň) _____ --

Obr. 3 Dotazník pro dívky

Zdroj: Dotazník TUL 2006/2007

Pro potřeby této diplomové práce byly vybrány jen dotazníky děvčat ve věkovém rozmezí 11-15 let, tj. věk odpovídající druhému stupni ZŠ. Mezi odpověďmi se vyskytly i prázdné dotazníky, popřípadě s poznámkou „*Nečtu. Čtení mě nebaví. Čtu jen časopisy....*“ Naštěstí těch nebylo mnoho, většina děvčat ukázala, že je čtení baví, a že čtou pro zábavu a odpočinek. Z vybraných dotazníků 90% děvčat uvedlo, že čtou literaturu pro dívky. Zbýlých 10% uvedlo jiný žánr, jako například detektivku či dobrodružnou literaturu. Další otázkou bylo, čím je jim literatura pro dívky blízká. Odpovědi se velice podobaly: „*Vžívám se do role hlavní hrdinky. Často se v ději odehrává to, co prožívám, nebo se děje kolem mě. Občas se v tom příběhu poznám.*“ Děvčata přiznala, že je nejvíce baví příběhy o lásce a zvířatech (dominovali koně). Zde je nutné podotknout, že se odpovědi výrazně lišily v šestých a devátých ročnících. Mladší děvčata více zajímají již zmiňované příběhy, jež se odehrávají u koní, blízké je jim také téma problémy s kamarády,

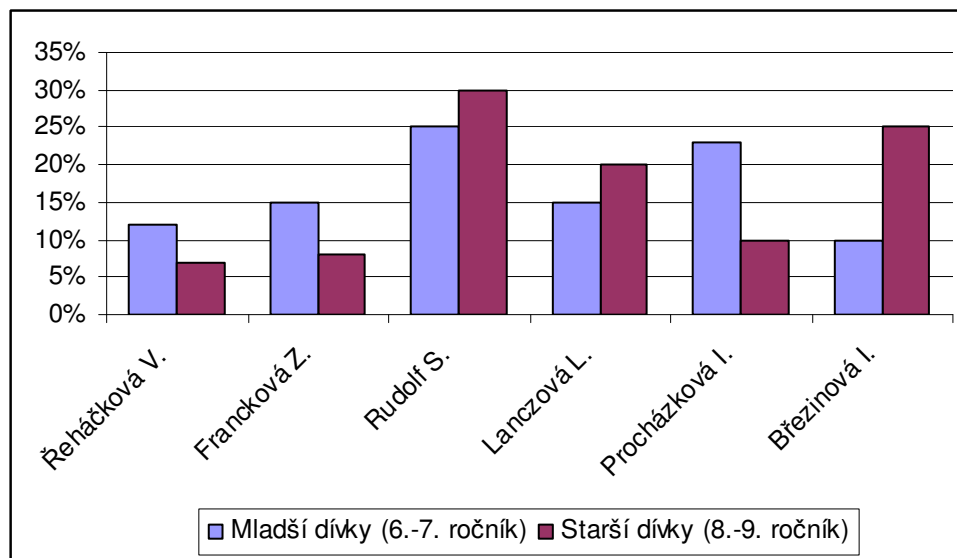
rodiči nebo ve škole. Starší děvčata uvádí také to, že čtou ráda knihy, kde se řeší problémy s drogami a láskou. Procentuelní zastoupení ilustruje Obr. 4.

Obr. 4 Problémy, o nichž dívky rády čtou

Zdroj: Dotazníky TUL 2006/2007

Když přišla řada na konkrétní autory, odpovědi se hodně lišily. Děvčata ze stejné třídy, většinou uváděla tytéž autory, což logicky souvisí se vzájemným doporučením četby. Je chvályhodné, že se mezi citovanými autory objevovali především ti čeští. Vzhledem k zaměření diplomové práce se orientace přesunula rovněž na francouzsky píšící autory. Velmi často dívky uváděly spisovatelku Anne Godule (viz. francouzská literatura pro děti a mládež). Nejčastěji zmiňovanými autory z české literatury pak byli: Lenka Lanczová, Zuzana Francková, Věra Řeháčková, Ivona Březinová a klasická jména dívčí literatury Stanislav Rudolf a Helena Šmahelová. Opět je třeba podotknout, že se jména lišila v šestém a devátém ročníku (viz Obr. 5). Dívky také uváděly autory, v jejichž próze vystupuje dívčí hrdinka, ale ve skutečnosti se dílo nepovažuje za dívčí prózu (díla Boženy Němcové apod.).

Obr. 5 Oblíbení čeští autoři

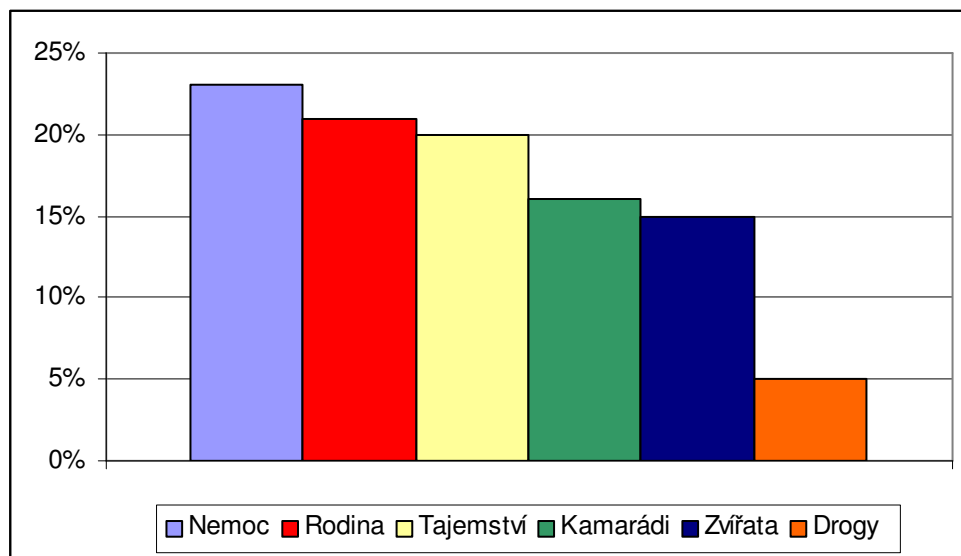
Zdroj: Dotazníky TUL 2006/2007

Asi největším problémem pro dívky bylo doporučit jednotlivá díla. Mnoho dívek uvedlo, že si na konkrétní dílo nevzpomenou, že zapomněly název, anebo uvedly název chybný či neúplný. Zatímco v šestých ročnících dívky hojně uváděly knihu *Dívky v sedlech*, v osmém a devátém ročníku děvčata upřednostňovala *Holky na vodítku*, *Jmenuji se Ester*, *Jmenuji se Alice*, *Pusinky*, *Metráček*, *Básník v báglu*. Dotazník také obsahoval otázku „Která literární hrdinka tě nejvíc zaujala a čím?“ Většina děvčat na tomto místě napsala hlavní hrdinku z titulu, který uvedla jako doporučení, a to proto, že se s hlavní hrdinkou ztotožňuje, rozumí jí, chtěla by být jako ona nebo naopak chtěla by v životě předejít takovým věcem, jež se staly v oblíbeném titulu.

4.2 Francie

Podobný dotazník byl rovněž použit ve Francii. Adresován byl několika školám po celé zemi, avšak ochota daný průzkum uskutečnit byla mizivá. Zpět bylo získáno jen necelých 100 dotazníků, a to z „lycée“ v Lille. Vyplnily jej dívky v rozmezí 11-15 let, tj. věk odpovídající druhému stupni ZŠ. V podstatě průzkum dopadl obdobně, jako ten uskutečněný v Čechách. Většina děvčat uváděla, že čte ráda, a to i knihy určené

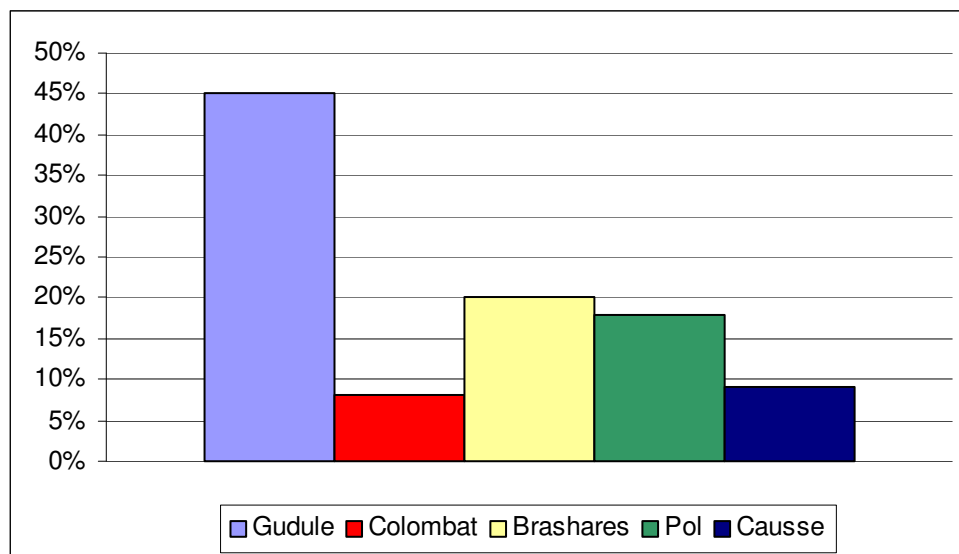
dospívajícím, navíc francouzské respondentky uváděly jako oblíbený žánr sci-fi. Mezi preferovanými tématy opět dominovala láska, problémy s rodiči, kamarády, zvířaty... Zajímavostí je, že velké procento francouzských děvčat uvedlo jako hodně čtené téma nemoc, rodinné vztahy a knihy skrývající nějaké tajemství.

Obr. 6 Preferovaná témata

Zdroj: Dotazníky Lycée Lille, 2008

Výsledky se lišily při výčtu oblíbených autorů. Ve francouzských dotaznících nejvíce dívky uváděly tamní spisovatele (Anne Gudule, Rolande Causse, Anne Marie Pol, Isabelle Collombat, Evelyne Brisou-Pellen...) a velké procento zaujímali představitelé z Anglie a USA (Ann Brashares, Barbara Park, Melinda Metz).

Obr. 7 Nejoblíbenější autoři ve Francii

Zdroj: Dotazníky Lycée Lille, 2008

Na otázku, zda znají některé české autory zabývající se psaním pro dospívající, 90% dívek odpovědělo, že nikoliv. Jedenkrát se v anketě objevilo jméno českého zástupce, a to Ivy Procházkové, jejíž dílo bylo úspěšně přeloženo do několika světových jazyků, včetně francouzštiny. Ve Francii děvčata také zodpovídala otázku, zda čtou komiksy (popřípadě manga) se zaměřením na dospívající dívky. Téměř všechny odpověděly, že komiksy čtou, ale speciálně nevyhledávají jen ty, co se věnují problematice dospívání.

Děvčata uvedla, že prózu určenou dospívajícím dívkám čtou hlavně proto, aby se dozvěděla o možných problémech jiných dívek, popřípadě porovnala svoje trápení s jejich. Také se většina z nich vžívá do role hlavních hrdinek a představuje si sama sebe na jejich místě. Jako vzor děvčata mají hlavní hrdinky z uvedených titulů, jejich jména dívky uvedly jen výjimečně, spíše se zaměřily na názvy knih: Dans la peau des arbres, Fille de crocodiles, Quatre filles et un jean, La vie à reculons, L'Immigré, L'École qui n'existait pas, Danse, Mystère au point mort, Le mystère de la nuit des pierres...

4.3 Vyhodnocení průzkumu

Zmíněné dotazníky dokázaly, že se četba dívek ve Francii a v Čechách v mnohém shoduje. Děvčata řeší stejné problémy, mají stejná trápení a mnohdy čtou stejné tituly, a to nejčastěji původem francouzské, které vycházejí v překladu i u nás. Naopak francouzské dívky využívají četby z anglické či americké literatury.

Z uvedeného průzkumu jsme se dozvěděli mnoho informací o dívčí četbě. Je jasné, že dívčí četba je mezi dospívajícími dívkami oblíbená a hojně vyhledávaná. Proto je nezbytné začlenit ji i do hodin literární výchovy na základní škole. Vzhledem k nízké hodinové dotaci je vhodné žákům poskytnout alespoň přehled o dívčí literatuře a doporučit ta díla, která je mohou nějak obohatit, pomoci jim při rozhodování v běžném životě a být jim nápomocí při řešení problémů dospívající dívky. Dobrou inspirací by mohly být ukázky z jednotlivých knih, které by posléze děvčata motivovaly k přečtení celého titulu. Uvedený průzkum vedl k výběru ukázek pro pracovní listy.

5.0 Pracovní listy

Následující pracovní listy jsou určeny žákům druhého stupně ZŠ a učitelům, kteří mohou práci využít pro obohacení výuky. Pro jednotlivé ročníky jsou vybrána vždy dvě témata, vhodná k prezentaci v daném věku, jež jsou doplněna vybranými ukázkami autorů z české i francouzské literatury. Výběr témat vychází z dotazníků použitých pro potřeby této DP, kde děvčata uváděla, o kterých problémech ráda čtou a co je zajímá. Ukázky byly použity od autorů, kteří byli za svou tvůrčí činnost oceněni literárními cenami, anebo se umisťují na předních příčkách různých čtenářských anket.

Ukázky do pracovních listů byly vybrány na základě analýzy dívčí prózy v české i francouzské literatuře. Kromě samotného autora byla pozornost soustředěna zejména na děj románů. Uvedena jsou jen taková díla, která byla napsána s cílem pomoci dívkám při řešení takových problémů, jež by je mohly postihnout a jsou v jejich životě reálné. Tzn. díla bez přehánění a hyperboly. Vyhýbá se rovněž extrémním, dojímavým dějům a vyhroceným situacím.

Postavy uvedených románů nejsou výjimečnými hrdiny, nýbrž obyčejní lidé. Většinou se jedná o mladou dospívající dívku, která se vyrovnává s nastávajícími biologickými i sociálními změnami (Metráček), řeší náročnou životní situaci (Život pozpátku, Robinsonka), anebo je postižena některým ze sociálně patologických jevů dospívající mládeže (Jmenuji se Alice). V žádném případě práce neuvádí krásné, rozumné a ušlechtilé hrdinky, co se utkávají v boji s těmi méně hezkými a úspěšnými, jak je tomu u kýchové literatury. Prostředí zmiňovaných románů není vykreslené do největšího luxusu a bohatství, ale příběhy se odehrávají v reálném světě, většinou v místě bydliště hlavní hrdinky a jeho okolí. Ukázky nepopisují žádné kontrasty jako dobro a zlo, bohatství a chudoba, ale snaží se používat prvky reálného života. Pokud je zobrazena chudoba, není zatlačována do ústraní bohatstvím a přepychem, ale cílem ukázky je seznámit děvčata s možnými životními úděly, problémy a v neposlední řadě také způsoby, jak dané situace zvládat a řešit.

Zvláštní pozornost je kladena na psychologii postav. Postavy se vyvíjí, snaží se o jiné jednání a změnu k lepšímu, zatímco postavy kýčové literatury jednají od počátku do konce podle dané úlohy. Případné lásky hrdinek nepatří do kategorie tzv. princů z pohádek. Jedná se o obyčejné lidi, odhodlané pomoci při řešení problémů (Honza pomáhá Jitce v boji s její nadváhou). Jazyková stránka je pochopitelně přizpůsobena mladým čtenářkám, autoři používají běžnou mluvu a mnohdy i nespisovné výrazy, a to pro lepší přiblížení se ke čtenáři a snahy o reálnost. Texty neobsahují slova vulgární a výrazy působící jako kliše. Použité romány se sice mnohdy skládají z kapitol, ale je tomu učiněno pro lepší přehlednost, nikoliv proto, že by dopředu napovídaly děj románu. Závěr příběhů přináší konkrétní informace o řešeném problému, většinou však končí, v rámci možností, šťastně.

Cílem práce je seznámit dospívající děvčata s možnou četbou, motivovat je ke čtení a v neposlední řadě ukázat možné nástrahy běžného života, problémy dospívajících dívek a jejich řešení. Také by tyto listy měly posloužit k získání nových informací o zmiňovaných tématech. Pro učitele by tato práce mohla být vodítkem, jak obohatit hodiny literární výchovy a přispět k motivaci žáků ke čtení, doporučit jim vhodné tituly. Rovněž by mohly být tyto pracovní listy využívány v různých projektových činnostech, kdy je více časového prostoru pro tyto aktivity a je možné vytvářet skupiny složené jen z děvčat, které tato témata bude jistě více zajímat než chlapce.

Práce je zpracována jako metodická příručka obsahující informace pro učitele a úkoly pro žáky. Obsahuje ukázky jak z české literatury, tak i francouzské, tudíž by pracovní listy mohly posloužit i v hodinách francouzštiny. Každý z uváděných listů referuje o výchovně-vzdělávacím cíli, jaká je jeho náplň, co by se měli žáci dozvědět, naučit a procvičit. Zmiňuje se o případných pomůckách ve výuce (různé rekvizity, média, anebo výtvarné potřeby). V neposlední řadě popisuje možný postup práce učitele s žáky, způsob, jak žáky motivovat k dané problematice.

Pracovní listy vycházejí z Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy, jehož cílem je:

- Rozvíjet klíčové kompetence (kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní)

- Motivovat je pro celoživotní učení
- Podněcovat žáky k tvořivému myšlení a logickému uvažování a k řešení problémů
- Vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci
- Rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
- Vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám
- Připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti¹⁸

Do výuky jsou začleněny také jiné vzdělávací oblasti, než jen jazyk a jazyková komunikace, a to především člověk a příroda, člověk a jeho svět, umění a kultura, čímž se přispívá k rozvoji mezipředmětových vztahů. Žákům je díky připraveným úkolům umožněno:

- Poznávat nová slova (Camargo, komiks)
- Kreativně tvořit dle vlastní fantazie
- Ověřit si zeměpisné znalosti
- Zhlédnout film
- Provéřit si znalosti a zkušenosti z jednotlivých témat
- Zvolit správný způsob, jak strávit volný čas
- Naučit se vyhledávat informace na internetu a ve slovníku cizích slov
- Vyzkoušet si divadelní přípravu
- Seznámit se se zdravým životním stylem
- Dozvědět se o možných nemocech
- Znat preventivní program přenosných chorob
- Jak odmítnout drogu
- Mít přehled o návykových látkách a jejich cenách

Učitel by měl mít alespoň základní přehled o zmiňovaných problematikách. Měl by se seznámit s možnými sociálně patologickými jevy dospívající mládeže, s termínem

¹⁸ Zdroj VÚP Praha 2007: <http://www.vuppraha.cz>

asertivita, nabídnout žákům pomoc při řešení možných problémů, a to jak rodinných, tak i mezi kamarády. Zvládat by měl rovněž aplikovat různé metody a formy výuky a měl by být připraven na případné dotazy žáků.

Mezi důležité učitelovy znalosti by měla rovněž patřit vývojová psychologie, zvláště pak období dospívání. Odborná literatura dětské čtenářství rozčleňuje do několika vývojových fází. Nejprve se dítě seznamuje s knihou, a to v podobě prohlížení a poslouchání. Tento stupeň vývoje psychologové považují za jeden z nejdůležitějších, nazývají ho jako impregnační fáze. „*Směrodatné tu samozřejmě je, aby ta první knížka dítěte byla „správná knížka ve správný čas“ a samozřejmě, aby ta první knížka byla dítěti prezentována správným způsobem.*“¹⁹ Vztah k literatuře si však dítě začíná utvářet až v období prepubescence, tzn. na prvním stupni ZŠ. Dochází zde k prohloubení a k upevňování vztahu s knihou.

K významnému posunu v chápání literatury dochází v období dospívání, psychology nazývaným obdobím čtenářské erupce. Je to etapa, v níž děti hodně čtou, v níž se také začínají projevovat odlišné čtenářské zájmy chlapců a dívek. Podle provedených výzkumů je dokázáno, že, „*tam kde došlo k nějaké chybě ve vývoji vztahu k četbě před pubescencí, dítě již mnohdy nedovede s knihou navázat přiměřený kontakt, četba je pro ně nezřídka obtížnou, úmornou školní povinností, jejíž smysl mu uniká.*“²⁰

V dnešní době je problém čtenářství hodně řešen, a to zejména z hlediska vlivu rozvíjející se techniky a masmédií. Podle statistik mnoho dospívajících dává přednost jiným volnočasovým aktivitám, než je literatura. Často tak mladí vysedávají u televize, hrají hry na počítači nebo jen tak bezcílně „brouzdají“ po internetu. Vyrůstá tak samozřejmě i možná agresivita odkoukaná od filmových hrdinů, vysoká je roztěkanost dětí, podrážděná psychika a špatná koncentrace, jak mimo jiné uvádí liberecký psycholog Vladimír Píša.²¹

Proč vůbec číst? Na tuto otázku jsme našli již zčásti odpověď v uskutečněné anketě. Děvčata čtou, protože je to baví, v literatuře nachází odreagování a hlavně je zajímají

¹⁹ Chaloupka, V.: Nezkusil, V.: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979, s. 104

²⁰ Chaloupka, V.: Nezkusil, V.: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979, s. 112

²¹ Janáček, J.: Koudelková, E.: *Současnost literatury pro děti a mládež (sborník)*: Liberec: TUL, 1996, s. 52

možné problémy dospívajících dívek. Mnohdy se tak dospívající slečna obrací k literatuře, aby řešila možné problémy, které ji v životě potkaly, projektuje hrdinčin život do toho svého, anebo vidí sebe samou v roli hlavní hrdinky.

V některých případech může být útěk k literatuře poznamenán méně šťastnými vlivy, a to v případě vážnějších sociálních problémů. Dospívající dívka může v literatuře nalézt útěchu a pochopení, která jí není nabídnuta v rodině, čímž si dívka kompenzuje svoje potřeby. Možné příčiny těchto pocitů mohou být: frustrace, psychické týrání, zanedbávání a případně také různé psychopatologické jevy (krádeže, drogy...).

Další důležitou otázkou v profesní dráze učitele může být otázka „jak umět rozpoznat díla vhodná k prezentaci žákům? Jaké metody existují k tomuto rozpoznání?“ Tato práce již zmínila vhodná kritéria, podle nichž je možné rozpoznat uměleckou literaturu od brakové, a to pomocí nejrozličnějších literárních ocenění, jež garantují kvalitu literatury. Jednou z metod, jak také rozpoznat kvalitu literárního díla, je literárněvědná metoda, literární kritika²². Nelze však jen nastudovat různá referování o knize a její doporučení, ale zaměřit by se učitel měl na vhodnost výběru pro daný věk, popřípadě co daná publikace žákům přináší, jaká je její výstavba a význam. Neméně důležitým přístupem k hodnocení literárního díla je psychologický a sociologický aspekt.²³ Učitel by měl zhodnotit čtenářský zájem, sociální a věkovou skladbu dětí, měl by myslet na vhodnost tématu z hlediska vývoje žáků, na stupeň vyvinutí dětské psychiky a emocionality. V dnešní době by neměly být při výběru děl opomenuty důležité klíčové kompetence, které slouží k celkovému rozvoji žáků a také mezipředmětové souvislosti, které propojují výuku.

²² Chaloupka, O.: Nezkusil, V.: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I.* Praha: Albatros, 1973, s. 86

²³ Chaloupka, O.: Nezkusil, V.: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I.* Praha: Albatros, 1973, s. 94

Tab. 3 Použité metody a formy výuky, mezipředmětové vztahy

	Témata	Metody a formy výuky	MPV
6. ročník	Komiks v dívčí literatuře Hledání vlastní životní cesty	Skupinová práce Kooperativní výuka Názorně demonstrační m. Metoda samostatné práce	Výtvarná výchova Umění a kultura
7. ročník	Koně Problémy s rodiči/ kamarády	Rozhovor Inscenační m. Demonstrační m.	Zeměpis Přírodopis Informatika
8. ročník	Obezita a zdravý životní styl Nemoc	Situační m. Demonstrační m. M. praktických činností Diskuse Skupinová práce	Přírodopis Zeměpis Praktická výchova Výtvarná výchova
9. ročník	Rodina Drogy, závislosti	M. komparace Skupinová práce Diskuse Demonstrační m.	Matematika Občanská výchova

Zdroj: Vlastní zpracování

5.1 Pracovní list č. 1(6. ročník ZŠ)

Téma:

Komiks v dívčí literatuře

Výchovně vzdělávací cíl:

- seznámení se s žánrem komiks
- kompozice příběhu dle vlastní fantazie
- kooperace
- tvorba vlastního komiksu

Motivace:

- ukázka francouzského komiksu pro dívky
- motivační rozhovor (může být láska zobrazena pomocí komiksu?)

Pomůcky:

- Kniha francouzských komiksů (Lilly Chez les milliardaires)
- Barevné pastelky, fixy
- Kopie se smazanou řečí postav
- Slovník cizích slov
- Projektor

Postup:

- Motivační rozhovor (láska v komiksu)
- Komiks (nechat žáky vyhledat dané slovo ve slovníku cizích slov, v případě francouzštinářů slovo bandes dessinées)
- Ukázat francouzský komiks o Lilly, který je určen pro dospívající děvčata
- Rozdat připravené kopie, řeč v bublinách vymazána
- Společně pojmenovat hlavní postavy, prostředí, čas
- Práce ve skupinách (2-3 žáci), vymyslet příběh, dopsat řeč postav, dokončit příběh vlastními obrázky
- Prezentace skupinové práce před celou třídou (uspořádání židlí do kruhu, projekce)
- Výstava prací na školní či třídní nástěnce

Výhody:

- Skupinová práce (kooperace, učí žáky kompromisu, vyslechnout názor druhého a zároveň umět prosadit a obhájit své myšlenky.
- Rozvíjení tvořivosti a fantazie

Úkoly pro žáky:

- I. Vyhledejte slovo komiks ve slovníku cizích slov (francouzštináři vyhledají slovo bandes dessinées například na internetu)
- II. Pojmenujte hlavní postavy
- III. Popište prostředí, kde se děj odehrává
- IV. Kdy se příběh odehrává?
- V. Vymyslete děj příběhu. Dopíšte řeč postav do připravených bublin.
- VI. Dokreslete alespoň tři obrázky, aby měl příběh svůj konec.
- VII. Své příběhy představte.

5.2 Pracovní list č. 2 (6. ročník ZŠ)

Téma:

Hledání vlastní životní cesty

Výchovně vzdělávací cíl:

- Problematika mezilidských vztahů
- Začlenění filmu do výuky

Motivace:

- Úryvek z knihy Ivy Procházkové – Únos domů
- Ilustrace
- Začlenění filmu do výuky

Pomůcky:

- DVD přehrávač s filmem Únos domů
- Kopie pracovních listů

Postup:

- Četba úryvku z knihy Ivy Procházkové
- Navození tématu mezilidských vztahů, rodinná tragédie
- Práce s ukázkou – vyjádřit příběh pomocí hesel
- Projekce filmu
- Samostatná práce žáků - doplňování pracovních listů
- Diskuse

Výhody:

- Podněcování emocí, citu
- Porovnání filmové a knižní předlohy
- Názornost

Úkoly pro žáky:

- I. Přečtete následující úryvek a zamyslete se nad příběhem. Jednoduchými hesly vyjádřete děj příběhu.

- II. Proč se kniha/film jmenují „Únos domů?“ Co se mohlo stát?
- III. Odpovězte na otázky:
- Kdo byl Pán?
 - Co je Harley Davidson?
 - Kolikáté narozeniny slavil Libor?
- IV. Pomocí zhlédnutého filmu doplňte následující text vhodnými slovy. Použijte je z tabulky a doplňte jejich správný tvar.

Gusta Panenka, pocit, spokojen, výkupné, Libor, Filip, Panenka, Jitka, život, strýc a teta, Filip, Michal, únosci, Gusta, utonutí, Jolana

Hlavním hrdinou tohoto příběhu je dvanáctiletý Po tragické události svých rodičů se o něj starají teta.....a strýc..... Chlapec je sice obklopen luxusem, ale ve skutečnosti mu chybí, že k někomu patří, láska a hlavně rodina. Během několika minut se dostane do situace, kdy musí bojovat o svůj Stane se obětí, kteří si myslí, že získají tučné..... Naštěstí se Liborovi podaří uprchnout, tím začíná jeho nový..... Shodou okolností se dostane do rodiny Jejich dvě děti a ho schovají v seníku, domnívají se, že Libor není Libor, ale, který nedávno utekl z dětského domova. Jednoho dne však vše vyjde napovrch a Panenkovi se Libora ujímají. Ten je v této nové rodině, velice Po nějakém čase však přijde zpráva o Gustově Libor se cítí velmi špatně a rozhodně se vrátit ke Nakonec jej však přemluví a Libor zůstává v rodině Panenků. Ti jej přejmenují na.....

- V. Na základě filmu vypište:
- prostředí, kde se děj odehrával
 - hlavní a vedlejší postavy, jejich krátké charakteristiky
 - čas, kdy se udály jednotlivé události (roční období, den/noc....)
- VI. Závěrem posuďte, jak film dopadl, měl šťastný konec?

- VII. Našel Libor svou životní cestu?
- VIII. Je jednoduché v dnešní době někoho adoptovat? Jaké jiné možné způsoby přijmutí nového člena v rodině existují? Myslíte si, že je přípustné, aby dospělí nenahlásili původní rodině, že je chlapec u nich?

5.3 Pracovní list č. 3 (7. ročník ZŠ)

Téma:

Koně v literatuře

Výchovně-vzdělávací cíl:

- Představení možnosti, jak strávit volný čas
- Vztah člověka a zvířete

Motivace:

- Asociace
- Obrázek koní
- Ukázka Eliška Horelová - Léto jako když vyšije
- Osmisměrka
- Přehrání CD

Pomůcky:

- Kniha Elišky Horelové – Léto jako když vyšije
- Osmisměrka
- Obrázky věcí, které souvisí s tématem koní
- CD (Když se zamiluje kůň)

Postup:

- Asociace (ukázat žákům obrázek koní, na základě svých představ řekne každý jedno slovo, které ho napadne při pohledu na kresbu)
- Zapsat slova na tabuli (vznikne řetězec výrazů)
- Nechat žáky vymyslet společný příběh (bude obsahovat slova z tabule)
- Osmisměrka (skrývá jméno autorky – motivace)
- Seznámit žáky s tvorbou E. Horelové, zmínit ocenění Zlatá stuha
- Četba ukázky
- Nechat žáky odpovědět na připravené otázky z textu
- Přehrání CD, skupinová práce (vymýšlení básně či písně)
- Prezentace před celou třídou

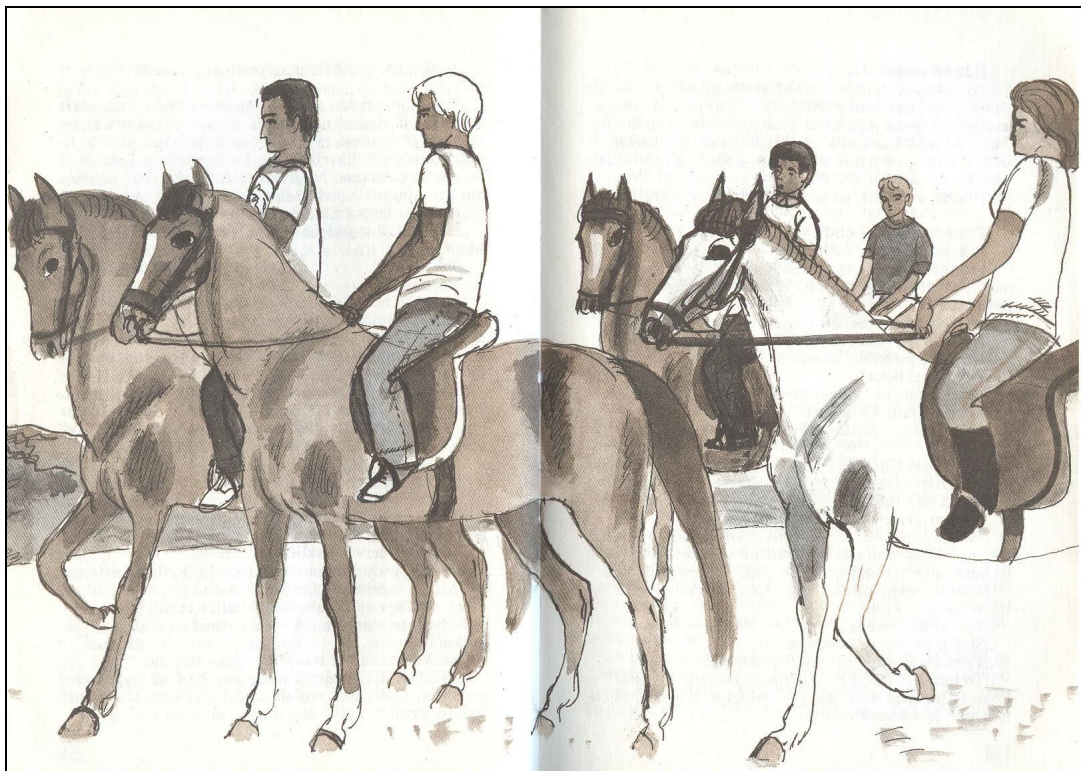
Výhody:

- Rozvíjení představivosti a fantazie

- Vyjádření vlastních myšlenek
- Mezipředmětové vztahy

Úkoly pro žáky:

- I. Prohlédněte si daný obrázek a řekněte slova, která Vás při pohledu na něj napadnou.

Obr. 8 Asociace

Zdroj: Horelová, E., Léto jako když vyšije

- II. V následujícím shluku písmen najděte slova, která nějak souvisí s tématem koní. Pojmy hledejte vodorovně, svisle, příčně i pozpátku. Zbylá písmena Vám utvoří jméno známé autorky.

E	T	Ř	M	E	N	L	I	O	L	D	E	S	Š
H	K	U	Z	D	A	H	K	Í	N	O	P	O	K
Ř	K	O	B	Y	L	A	S	Č	I	B	R	K	O
Í	C	V	A	L	E	T	A	V	O	K	D	O	P
B	H	N	Ě	D	Á	K	O	T	Ě	Ž	E	V	Y
Ě	N	Í	Ž	J	H	Ř	E	B	E	C	L	Á	T
P	A	R	D	U	B	I	C	E	O	V	Á	Ř	A

Obr. 9 Osmisměrka

Zdroj: Vlastní zpracování

III. Odpovězte na otázky, odpovědi vyhledejte v úryvku:

- Je z ukázky jasné, jak se jmenuje hlavní hrdinka? Jaké informace o ní víme? Jak si ji představujete?
- Jaká je charakteristika této dívky? Nejprve ji charakterizujte podle ukázky, poté tak, jak si ji představujete vy.
- Ztvárněte ji výtvarně
- Vypište z ukázky zeměpisná jména, jména osob, zvířat.
- Strávili jste někdy podobné prázdniny?

IV. Ve dvojicích se pokuste o vymyšlení krátké básně či písni o koních. Znáte nějaké z běžného života? Zazpívejte si je.

5.4 Pracovní list č. 4 (7. ročník ZŠ)

Téma:

Problémy s rodiči/kamarády

Výchovně-vzdělávací cíl:

- Ukázat možné problémy s rodiči/kamarády a jejich řešení
- Práce s přímou/nepřímou řečí
- Začlenění dramatické výchovy do výuky
- Práce s internetem

Motivace:

- Demonstrace tanečních střevíčků (možno použít i obrázek)

Obr. 10 Taneční střevíčky

Zdroj: <http://fr.dreamstime.com/image-stock-chaussures-de-ballet>

- Ukázka: Anne-Marie Pol – Taneční střevíčky

Pomůcky:

- Kniha Taneční střevíčky
- Rekvizity potřebné k sehrání scénky (batoh, lístky)
- Počítač s internetem
- Lístčky s napsanými rolemi

Postup:

- Navození tématu hodiny, a to četbou učitele
- Představení autorky (zmínit odkud pochází, její zaměření)
- Debata o možných problémech mezi rodiči a dětmi, mezi kamarády (žáci uvádějí možné problémy z vlastní zkušenosti)

- Doplnění pracovního listu, práce s ukázkou
- Společná četba, ukázka č. 2
- Utvoření skupin, rozlosování rolí
- Návuk a prezentace dramatické činnosti
- Práce s internetem, vyhledávání významu slova (nechat žáky pracovat v již utvořených skupinách, každá z nich hledá na jiném vyhledávacím serveru)
www.seznam.cz
www.google.cz
www.yahoo.fr (francouzštináři)
www.yahoo.com (angličtináři)
- Výsledky hledání

Výhody:

- Začlenění dramatické činnosti do výuky
- Práce s internetem
- Kooperace

Úkoly pro žáky:

- I. Roztříd'te daná hesla na dvě protikladné strany. Nalevo vpisujte ta, která souvisí s postavou Niny, napravo ta, která odpovídají otci či jeho přítelkyni Odile.
 - Úspěch
 - Počáteční štěstí, radost
 - Snaha o překvapení
 - Vetřelec, černá labuť
 - Škola Camargo
 - Narozeniny
 - Vejce v aspiku
- II. Nina je již baletkou, objevuje se rivalita a nenávisť mezi malými tanečnicemi...Po nastudování ukázky utvořte skupinky. Na lístečcích si poté každý vylosuje svou roli, kterou předvedete (Nina, Zita, Alice, Alex, Julie, paní Suzette).

- III. V prezentovaných úryvcích se objevovalo slovo Camargo, v již utvořených skupinách vyhledejte na internetu co nejvíce informací a termín vysvětlete ostatním. Každá skupina bude vyhledávat informace na určené stránce.

5.5 Pracovní list č. 5 (8. ročník ZŠ)

Téma:

Obezita a zdravý životní styl

Výchovně vzdělávací cíl:

- Seznámit žáky se zdravou výživou, s problémy s nadváhou
- Nechat žáky kriticky uvažovat, obhájit vlastní názor
- Prakticky předvést zásady správné výživy
- Popis pracovního postupu – vaření

Motivace:

- Rčení „Láska prochází žaludkem“
- Začlenění praktické činnosti do výuky (vaření)
- Ukázka: Stanislav Rudolf - Metráček

Pomůcky:

- školní kuchyň a její vybavení
- recept a potřebné suroviny k přípravě pokrmu

Postup:

- Navodit téma hodiny pomocí napsaného rčení na tabuli, vysvětlit význam, názor děvčat (ano-ne), jiná rčení o jídle
- Před čtením ukázky nechat žáky sestavit věty, jak budou následovat za sebou
- Nastínění příběhu a jeho ověření četbou ukázky
- Odkaz na autora, otázky z textu
- Diskuze na téma problémy s váhou a zdravý životní styl
Vést žáky ke kritickému myšlení (nejprve řeknou k tématu, co již vědí, jaké je jejich stanovisko k dané problematice, následují otázky a vyhledávání nových informací, závěrem zhodnotí situaci, vzájemně diskutují o získaných informacích, potvrdí nebo změní svůj původní názor)
- Recept
- Vaření ve školní kuchyni
- Ochutnávka

- Zhodnocení

Výhody:

- Použití kritického uvažování, vlastní názor
- Praktická činnost

Úkoly pro žáky:

I. „Láska prochází žaludkem“

- Jak chápete toto rčení? Je pravdivé?
- Znáte jiná rčení, popřípadě přísloví pojednávající o lásce a jídle?

II. Sestavte příběh z bodů osnovy (nejprve je očísľujte, poté historku převyprávějte vlastními slovy):

- Vyhraný zápas, překvapení všech
- Překonání slabosti – zápal do hry, snaha ukázat, co ve mně je
- Rozpolcené pocity, méněcennost, slabost
- Družstvo metráčků nastupuje
- Podpora ostatních členek družstva

III. Práce s ukázkou:

- Jak se jmenuje hlavní hrdinka? Vyhledejte ostatní postavy, které v ukázce vystupují.
- O jaký zápas se jedná? (který sport)
- Můžeme z ukázky poznat, kde se turnaj hraje? Na mapě ČR vyhledejte toto město nebo alespoň ukažte oblast.
- Co Jitce pomohlo k tomu, aby se překonala?
- Metrák je dnes již nepoužívanou jednotkou, víte čeho?
- Mohla by se Jitka do chlapce, který se jí posmíval zamilovat? Jak byste reagovali na jejím místě vy?

IV. Diskuse na téma „problémy s nadváhou“:

- Myslíte, že problémy s váhou mají jen obézní lidé? Existují problémy opačné, než je nadváha?
- Jak se případné obtíže nazývají? Co o těchto nemocích víte?
- Hraje při těchto problémech roli psychika? Jak se vzájemně ovlivňují?
- Když je někdo silnější postavy, znamená to, že je to proto, že hodně jí? Čím je obezita způsobena a ovlivněna?
- Jsou vhodné pro dospívající dívky diety? Kdo by měl o vhodném dietním jídelníčku rozhodnout?
- Která jídla máte nejraději? Proč by měly být v jídelníčku ryby?
- Je zdravé mlsat? (sladkosti)
- Jaké množství tekutin by měl zdravý člověk denně vypít?

V. Zhodnoťte několika větami diskuzi. Potvrdila se všechna vaše počáteční tvrzení a úvahy? Napište, co nového jste se dozvěděli.

VI. Rozdělte se do tří skupin. Vyberte si jeden pokrm, který připravíte a sníte. K jeho přípravě použijte jen zdravé suroviny.

5.6 Pracovní list č. 6 (8. ročník ZŠ)

Téma:

Nemoc

Výchovně vzdělávací cíl:

- Informace o vážných nemocech
- Prevence HIV a dalších přenosných chorob
- Zvládání krizových situací
- Přehled o počtu nemocných na světě

Motivace:

- Ukázka Anne Gudule – Život pozpátku
- Písmena A,I,D,S

Pomůcky:

- Židle do kruhu
- Mapa světa
- Pastelky, fixy

Postup:

- Motivace – napsat zpřeházeně písmena A,I,D,S na tabuli. Rozluštěním žáci získají téma výuky.
- Pojmenování nemoci ve francouzštině (SIDA)
- Ukázka
- Otázky odkazující se na text (pracovní list)
- Týmová práce (sestavit židle do kruhu, připravit lístečky s informacemi o HIV, nechat každého žáka okomentovat tvrzení, které si vylosuje, diskuze celé třídy – argumentace, vysvětlení)
- Výskyt HIV ve světě (žáci vyplní pracovní list, společné shrnutí, případná korekce)

Výhody:

- Mezipředmětové vztahy, vazba na vzdělávací oblast Člověk a zdraví

Úkoly pro žáky:

- I. Z následujících čtyř písmen vytvořte vhodné slovo (téma výuky):

- II. Odpovězte na otázky (použijte ukázkou):

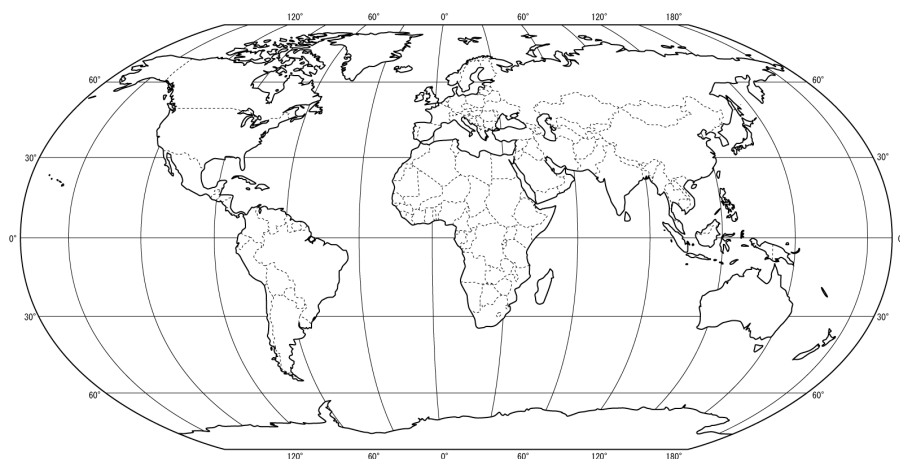
- Jak se jmenují hlavní postavy? Vypište jejich jména. Existuje jejich ekvivalent v češtině?
 - Kdo je Thomas a Giradeau?
 - Vyhledejte přirovnání a vysvětlete je.
 - Rozhodněte, co je pravda a co ne. Věty případně opravte.
-
- Elsa je dospívající slečna, miluje chlapce jménem Giradeau.
 - Elsa se dozvěděla, že její přítel má žloutenku.
 - Rodiče jsou rádi, že má jejich dcera přítele.
 - Rodiče se bojí o svou dceru, ale nic jí neřeknou.
 - Elsa se cítí oklamaná, že jí Thomas neřekl o zákeřné nemoci.
 - Všichni okolo věděli, že je Thomas nemocný.
-
- Napište možnou rozmluvu Elsy a Thomase při jejich dalším setkání.

- III. Seskupte se do kruhu a každý si vylosujte jeden lísteček, na kterém si přečtete tvrzení o HIV. Ostatním pak sdělte, jakou informaci jste si vylosovali, a zda je pravdivá. Ostatní se poté přidejte a společně diskutujte o tématu.

- IV. Jaké další nemoci, jež se přenášejí obdobným způsobem, znáte? Jak se před nimi bránit?

- V. Dle tabulky zakreslete do mapy světa výskyt HIV. Použijte barvy:

- vysoká nákaza virem HIV
- střední nákaza virem HIV
- nižší nákaza virem HIV

Obr. 11 Mapa světa

Zdroj: http://www.mapasveta.info/svet/mapa_sveta_slepa_mapa_hranice.html

Tab. 4 Světový výskyt HIV

Oblast	Počet nakažených virem HIV
Jižní Afrika	22,5 mil.
Střední + severní Afrika	380 000
Jižní a JV Asie	4 mil.
Východní Asie	800 000
Latinská Amerika	1,6 mil.
Východní Evropa + Střední Asie	1,6 mil
Západní + střední Evropa	760 000
Severní Amerika	1,3 mil
Oceánie	75 000

Zdroj: http://www.aids-hiv.cz/judajesvet2007/071118_epicore2007_slides_en.pdf

5.7 Pracovní list č. 7 (9. ročník ZŠ)

Téma:

Rodina

Výchovně vzdělávací cíl:

- Porovnání dvou ukázek z hlediska jazyka i námětu
- Žebříček hodnot
- Vyrovnání se s krizovými životními situacemi

Motivace:

- „Nejdůležitější věci na světě“
- Ukázky z knih: Marie Majerová – Robinsonka, Evelyne Brisou-Pellen – Umlčené tajemství

Pomůcky:

- Pastelky, fixy

Postup:

- Žáci vyjmenují 5 nejdůležitějších věcí na světě (kromě zdraví, lásky se jistě objeví i rodina), navést žáky na toto téma
- Četba ukázek (společné, hlasité čtení)
- Zařazení autorek do literatury (původ, doba, žánr, díla)
- Práce s textem (na základě úryvků odpovědět na otázky v pracovním listu)
- Tragická událost v rodině (žáci vyjmenují možné události) a vyrovnání se s nimi
- Práce s obrázky, žáci určují složení rodin
- Nechat žáky povídat o vlastní rodině
- Zakreslení stromu života

Úkoly pro žáky:

- I. Porovnejte obě dvě ukázky. Při srovnávání se zaměřte na:
 - Dobu, kdy byla ukázka napsána (určete starší ukázku). Podle čeho jste rozhodli? Jaký jazyk autorky používají?
 - Charakteristiku hrdinek

Blažena:	Natálie:
----------	----------

- Děj ukázek (vypište společné a odlišné rysy)

Společné:	Odlišné:
-----------	----------

- Prostředí a jeho popis (kde se děj odehrává)

Robinsonka:	Umlčené tajemství:
-------------	--------------------

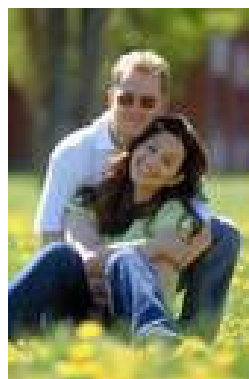
- II. Proč se jmenuje titul knihy Marie Majerové Robinsonka? Jako nápověda vám poslouží následující úryvek.

„...Blažena zkoušela, který způsob je lepší. Hlasovala pro brambory na loupačku, ty jí připomínaly prázdninový tábor. Koupila k nim, co sama ráda jedla a co také na ostrově jídal Robinson: sušenou rybu...“²⁴

- III. Blaženu postihla tragická událost, život však jde dál a ona postupně jistě nalézá pozitiva života. Vymyslete alespoň tři dobré věci, jež ji mohou těšit na světě:

²⁴ Majerová M., Robinsonka, Československý spisovatel, 1976, Praha, s.38

- 1.
 - 2.
 - 3.
- IV. Úryvek z knihy Evelyne Brisou-Pellen popisuje tragickou událost odehrávající se během významných svátků v roce. Kterých?
- V. Jaké slavnostní jídlo se servíruje na vánočním stole ve Francii? Jaká je tradice v Čechách? Dodržujete ji?
- VI. Utvořte dvojice a pokuste se navrhnout, jak byste se zachovali ke kamarádovi, kterého by postihla smrt v rodině. Své návrhy vypište a poté představte celé třídě a odůvodněte. Společně pak vyberte 10 nejlepších pomocí.
1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.
- VII. Následující obrázky představují možné typy rodin. Napište ke každému z nich, o jakou rodinu se jedná (úplná/neúplná), kdo eventuálně chybí, a uveďte možné důvody, proč schází:

Obr. 12 Typy rodin

Zdroj: <http://www.obrazky.cz>

VIII. Zaznamenejte každý sám Vaši rodinu. Nejprve zakreslete Vaše blízké, například jak sedáváte u stolu. Poté zaznamenejte také vaše předky, tzn. vaše prarodiče, praprarodiče, tety, strýce...

Moje rodina:

Můj strom života:

5.8 Pracovní list č. 8 (9. ročník ZŠ)

Téma:

Drogy, závislosti

Výchovně vzdělávací cíl:

- Drogová prevence
- Asertivní jednání
- Upevňování dobrých vztahů
- Finance

Motivace:

- Odstrašující případ mladé narkomanky – četba ukázky
- Ukázka Ivona Březinová - Holky na vodítku (Jmenuji se Alice)

Pomůcky:

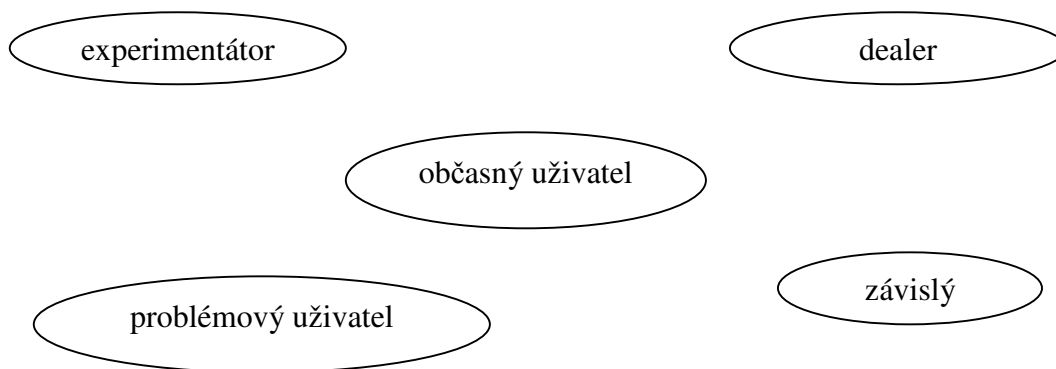
- kalkulačka

Postup:

- Četba ukázky, zmínit autorku, její další tituly, upozornit hlavně na další vyprávění o dospívajících dívkách, Martina – problémy s anorexií, Ester - gamblerství
- Pracovní listy – odpovědi na otázky z textu, čtení s porozuměním
- Práce ve dvojicích, zpětná kontrola celé třídy, diskuze, argumentace (učitel nechá žáky debatovat mezi sebou – výměna názorů, získávání nových informací)
- Asertivita – jak říci „ne“, prezentace komiksů, opět ve dvojicích
- Volný čas – navrhnout řešení, jak strávit čas mimo školu, doporučení
- Informace o drogách – učitel má k dispozici informace o zmiňovaných drogách, nechá žáky samotné vysvětlovat úskalí drog tzv. samoučení, popřípadě jen doplňuje
- Matematika v hodině literatury, mezipředmětové vztahy
- Porovnání výsledků

Úkoly pro žáky:

- I. Přečtěte ukázkou a odpovězte na otázky:
- Kde je hlavní hrdinka?
 - Proč prodávala osobní věci?
 - Jaký měla vztah s rodiči?
 - Kdo je Vilím?
 - Co znamená zlomit nad někým hůl, být na suchu, buchna?
 - Jak nazývala Alice rodiče?
 - Najděte v úryvku kolik je Alici let
- II. Mohla si za problémy sama Alice? Co jí mohlo dopomoci k závislosti?
- III. Uživatelé drog mohou projít různým vývojem jejich užívání. Tento vývoj se může skládat z několika stupňů. Jsou to:

Naznačte šipkami vývoj závislosti a pojmenujte je:

- IV. Představte si situaci, že Vám někdo (třeba i blízký kamarád) nabízí drogu. Napište alespoň 5 způsobů, jak byste nabídku odmítli. Odpovědi znázorněte výtvarně, můžete použít komiks.
- V. Doporučte svému kamarádovi 6 činností místo času stráveného u televize, bezcílným bloumáním po městě, vysedáváním v restauraci:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

VI. Rozdělte drogy do dvou skupin – lehčí a nebezpečné. Co o daných drogách víte?

Cigarety, hašiš, marihuana, heroin, pervitin, lysohlávky (houbičky), extáze, kokain, alkohol

VII. Zkuste si spočítat, kolik stojí užívání drog. Do tabulek vpisujte spočítané údaje za den, týden, měsíc a rok. Jako nápověda Vám poslouží informace o cenách drog na nelegálním trhu. Při výpočtu se řiďte pokyny pod tabulkou:

Tab. 5 Náklady na drogy

Droga	Cena za 1 gram	Den	Týden (7 dní)	Měsíc (30 dní)	Rok
Marihuana	178 Kč				
Extáze	224 Kč				
Pervitin	1091 Kč				
Kokain	2240 Kč				
Heroin	988 Kč				
LSD	168 Kč				

Zdroj: <http://www.mesec.cz/clanky/kolik-stoji-v-cesku-drogy>

Marihuana: uživatel konzumuje drogu jen o víkendech (tzn. 2 dny v týdnu), pokaždé 2 gramy

Extáze: konzumace jednou za měsíc

Pervitin: 2 gramy denně, po dobu dvou týdnů v měsíci

Kokain: 1 gram třikrát za týden

Heroin: třikrát denně 1 gram, 7 dní v týdnu

LSD: 2 gramy za měsíc

VIII. Co by si mohl případný konzument za tyto „vyhozené“ peníze pořídit?

6.0 Další doporučené tituly

Bernardinová Eva:

- Blanko, představ si... (Erika, 1995)

Borská Ilona:

- Cesta pro Hanku (Olympia, 1993)
- Hanka v Paříži (Olympia, 1995)

Bořkovcová Hana:

- Zakázané holky (Albatros, 1995)

Braunová Petra:

- Česká služka aneb byla jsem Au-pair (Albatros, 2004)
- Prázdniny za všechny prachy (Albatros, 2005)

Březinová Ilona:

- Luffačky (Albatros, 1999)
- Holky na vodítku – Jmenuji se Ester (Albatros, 2002)
- Holky na vodítku – Jmenuji se Martina (Albatros, 2003)
- Básník v Báglu (Albatros, 2005)
- Blond'atá Kerolajn (Albatros, 2006)

Drijverová Martina:

- Táta nemá smutky rád (Albatros, 1985)
- Domov pro Mart'any (Albatros, 1998)
- Anna za dveřmi (Olympia, 1993)

Franková Hermína:

- Vendula aneb francouzština pro pokročilé (Albatros, 1981)
- Lékárníkových holka (Albatros, 1996)

Procházková Iva:

- Čas tajných přání (Albatros, 1992)
- Karolína (Albatros, 1999)

7.0 Závěr

Diplomová práce se zabývala dívčí prózou v české a francouzské literatuře. Postupovala od vzniku žánru dívčí román, až po současnost, kde se zaměřila na aktuální četbu dospívajících dívek v Čechách a ve Francii. Práce vycházela z analýzy dostupné literatury, a to z obou zmiňovaných zemí.

Práce zmapovala autory a jejich díla, jež děvčata uváděla v dotazníku jako oblíbená a vyhledávaná. Kromě jiného bylo zjištěno, jaká témata děvčata upřednostňují, z čehož vycházely pracovní listy připravené pro žáky druhého stupně ZŠ. Použité dotazníky dokázaly, že děvčata ve Francii i v Čechách zajímají podobná témata a řeší stejné problémy. Lišila se pouze jména oblíbených autorů a tituly knih, které dívky čtou. Prokázáno bylo, že česká děvčata znají současné francouzské autory, zatímco jejich francouzské vrstevnice ty české znají minimálně či vůbec.

Zanalyzovány byly české čítanky běžně používané v hodinách literární výchovy, čímž práce došla k závěru, že dívčí próza je opomíjena. Prostor je věnován spíše dobrodružné literatuře. Rovněž ve francouzské škole dívčí četba chybí. Zastíněna je ukázkami z klasické literatury. Nutno ale podotknout, že francouzský vzdělávací systém umožňuje více projektových činností nabízejících prostor pro možné prezentace ze zájmových literatur. Pokud se v použitých čítankách naskytla ukázka z dívčí prózy, většinou k nim chyběly doprovodné ukázky a úkoly pro žáky. Jako nejvhodnější čítanky byly vyhodnoceny publikace nakladatelství Fraus, jež zajišťují žákům největší přehled o dané problematice a navíc obsahují užitečné odkazy na autory a jejich díla.

Byli vybráni vhodní autoři k prezentaci, a to na základě analýzy jejich děl. Bylo přihlédnuto k umístování autorů v jednotlivých literárních oceněních, jak v Čechách, tak i ve Francii. Dokázáno bylo, že se na předních příčkách těchto ocenění umísťují také autorky píšící prózu pro dívky, čímž garantují kvalitu své tvůrčí činnosti.

Nedílnou součástí této diplomové práce se staly pracovní listy pro žáky a učitele. Zpracovány byly na základě uskutečněných dotazníků mezi dívkami, a to formou

metodických pokynů pro učitele a pracovních částí pro žáky. Využity by měly být v hodinách literární výchovy, anebo v projektových dnech, jež začínají být začleňovány do výuky také v našich školách. Bylo použito ukázek z francouzské literatury, jež by mohly být přínosem pro česká děvčata. Navíc by některé z nich mohly být využity i v hodinách francouzštiny. Pracovní listy vycházely z potřeb rámcového vzdělávacího programu, přihlíželo se ke klíčovým kompetencím, jež by si měli žáci osvojovat a na při ukončení základního vzdělávání zvládat. Učitelům jsou nabídnuty různorodé metody k použití při jejich hodinách a fantazii rozvíjející cvičení.

Prezentovaná práce by měla být přínosem pro žáky základních škol, zejména pro děvčata, jež jsou hlavními čtenářkami dívčí prózy. Měla by jim být nápomocí při jejich životních rozhodováních, pomoci jim vyřešit případná trápení a poradit, jak zvládat krizové situace. Rovněž by měla nasměrovat učitele, jak realizovat výuku na téma dívčí próza. Z práce je patrné, že tato četba je mezi děvčaty oblíbená, proto by měla být začleněna i do hodin literární výchovy.

Použitá literatura

- [1] Bradáčová, L.: *Čítanka 6*. Praha: Alter, 1998. ISBN 80-85775-74-3
- [2] Blonay, P.: *Lili chez les milliardaires*. Issy-les-Moulineaux: Vents d'Ouest, 2001. ISBN 2-86967-943-2.
- [3] Brisou-Pellen, E.: *Umlčené tajemství*. Praha: Víkend, 2002, s. 20-21. ISBN 80-7222-240-6
- [4] Březinová, I.: *Holky na vodítku – Jmenuji se Alice*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01950-5
- [5] Caradec, F.: *Histoire de la littérature enfantine en France*. Paris: Albin Michel, 1977.
- [6] Čeňková, J.: Dejmalová, K.: Jonáková, A.: Marinková, H.: *Čítanka pro 9. ročník základní školy a pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-580-1.
- [7] Čeňková, J.: Jonáková, A.: Marinková, H.: *Čítanka pro 8. ročník základní školy a pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-526-7
- [8] Čeňková, J.: Dejmalová, K.: Marinková, H.: *Čítanka pro 7. ročník základní školy a pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0
- [9] Ditmar, R.: *I dívčí románek je tvorba*. In Nové knihy. Praha: roč. 37, č. 9, 1997.
- [10] Genčiová, M.: *Literatura pro děti a mládež /ve srovnávacím žánrovém pohledu/*. Praha: SPN, 1984.

- [11] Gudule, A.: *Život pozpátku*. Praha: Albatros, 1996. ISBN 80-00-00474-7
- [12] Hanzová, M.: Žáček, J.: *Čítanka pro 8. ročník a pro tercii víceletého gymnázia*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-196-3
- [13] Horáčková, M.: Rezutková, H.: *Čítanka 8*. Praha: Alter, 2000. ISBN 80-7245-008-5
- [14] Horelová, E.: *Léto jako když vyšije*. Praha: Albatros, 1995. ISBN 80-00-00229-9
- [15] Chaloupka, V.: Nezkusil, V.: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979.
- [16] Chaloupka, O.: Nezkusil, V.: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I*. Praha: Albatros, 1973.
- [17] Chmelíková, V.: *Světová literatura pro děti a mládež*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998. ISBN 80-7082-440-9
- [18] Janáček, J.: Koudelková, E.: *Současnost literatury pro děti a mládež (sborník)*. Liberec: TUL, 1996. ISBN 80-7083-164-2
- [19] Lederbuchová, L.: Beránková, E.: *Čítanka 6: Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2003. ISBN 80-7238-248-9
- [20] Lederbuchová, L.: Beránková, E.: *Čítanka 7: Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X
- [21] Lederbuchová, L.: Stehlíková, M.: *Čítanka 8: Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-422-8

- [22] Lískovcová, M.: Bradáčová, L.: *Čítanka 7*. Praha: Alter, 1999.
ISBN 80-85775-82-4
- [23] Majerová, M.: *Robinsonka*. Praha: Československý spisovatel, 1982.
- [24] Měchurová, A.: Žáček, J.: Hanzová, M.: *Čítanka pro 6. ročník ZŠ a pro primu osmiletého gymnázia*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3
- [25] Mocná, D.: Peterka, J.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X
- [26] Pol, A-M.: *Taneční střevíčky 1. Nina – vycházející hvězda*. Frýdek-Místek: Alpress, 2003. ISBN 80-7218-897-6
- [27] Pol, A. - M.: *Taneční střevíčky. První vystoupení*. Frýdek-Místek: Alpress, 2003, s. 87-89. ISBN 80-7218-956-5
- [28] Procházková, I.: *Únos domů*. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01787-3
- [29] Rudlof, S.: *Metráček aneb Nemožně tlustá holka*. Praha: Olympia, 1990. ISBN 80-7033-078-3
- [30] Sieglová, N.: *Próza s dívčí hrdinkou*. Brno: Cerm, 2000. ISBN 80-7204-139-8
- [31] Sirovátka, O.: *Ach, ta láska*. Praha: Melantrich, 1984.
- [32] Sirovátka, O.: *Literatura na okraji*. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0122-X
- [33] Soriano, M.: *Guide de la littérature pour la jeunesse*. Paris: Delagrave, 2002. ISBN 2-206-08607-7

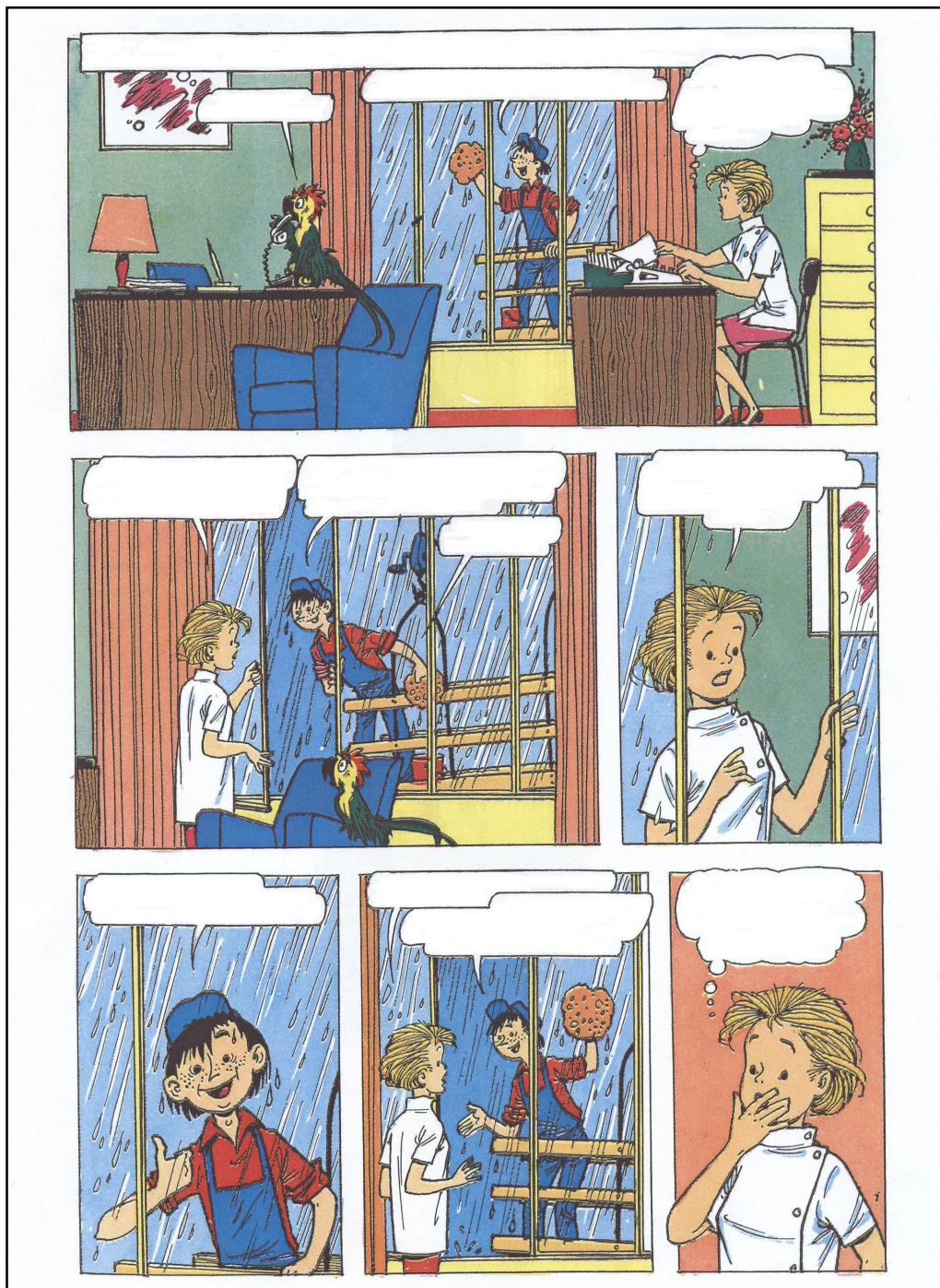
- [34] Soukal, J.: *Čítanka 9: Literární výchova pro 9. ročník základní školy a odpovídající ročník víceletých gymnázií*. Praha: SPN, 1996. ISBN 80-85-85937-28-X
- [35] Soukal, J.: *Čítanka 8: Literární výchova pro 8. ročník základní školy a odpovídající ročník víceletých gymnázií*. Praha: SPN, 1996. ISBN 80-85937-39-5
- [36] Soukal, J.: *Čítanka 7: Literární výchova pro 7. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. Praha: SPN, 1997. ISBN 80-85937-55-7
- [37] Soukal, J.: *Čítanka 6: Literární výchova pro 6. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. Praha: SPN, 1997. ISBN 80-85937-85-9
- [38] Šubrtová, M.: *Dětská literatura po roce 1945 – próza*. Brno: Cerm, 1995. ISBN 80-85867-84-2
- [39] Urbanová, S.: *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-185-9

Seznam příloh

Příloha č. 1	Ukázka k pracovnímu listu č. 1
Příloha č. 2	Ukázka k pracovnímu listu č. 2
Příloha č. 3	Ukázka k pracovnímu listu č. 3
Příloha č. 4	Ukázka 1. k pracovnímu listu č. 4
Příloha č. 5	Ukázka 2. K pracovnímu listu č. 4
Příloha č. 6	Ukázka k pracovnímu listu č. 5
Příloha č. 7	Ukázka k pracovnímu listu č. 6
Příloha č. 8	Kartičky k diskusi, pracovní list č. 6
Příloha č. 9	Ukázka k pracovnímu listu č. 7
Příloha č. 10	Ukázka k pracovnímu listu č. 7
Příloha č. 11	Ukázka k pracovnímu listu č. 8

Příloha č. 1

Ukázka k pracovnímu listu č. 1²⁵: Paulette Blonay – Lili chez les milliardaires

²⁵ Blonay, P.: *Lili chez les milliardaires*. Issy-les-Moulineaux: Vents d'Ouest, 2001, s. 5 + 9. ISBN 2-86967-943-2.

Příloha č. 2

Ukázka k pracovnímu listu č. 2: Iva Procházková – Únos domů²⁶

*Rodičům by se mělo zakázat,
aby si kupovali motorky.
Aby na nich jezdili.
Aby se na nich zabíjeli.
Ty, Pane, ve své psí hlavě něco takového
těžko pochopíš. Musíš mi věřit.
Nebýt modročerné čtyřválcové Harley Davidson,
neskáčeme teď spolu přes potok. Nebýt toho
zázraku s dvěma výfuky, přímým vstříkáváním
a stříbrnými tlumiči, nevěděl bych, že co jedni
nazývají štěstím, může být pro druhé ta
nejpodělanější věc pod sluncem.
Myslíš, že si vymýšlím?
Ty nemáš ani páru, Pane, jak to na světě chodí!
Já bych ti mohl vyprávět!
Třeba o tom, jak teta Jolana a strýc Michal
slavili moje narozeniny. Bylo mi dvanáct.
Tehdy jsem se ještě nejmenoval Gusta,
ale Libor. Libor Ješín. Po tátovi.
O tomhle, Pane, nesmíš před nikým
ani ceknout!*

²⁶ Procházková, I.: *Únos domů*. Praha: Albatros, 2006, s. 1. ISBN 80-00-01787-3

Příloha č. 3

Ukázka k pracovnímu listu č. 3: Eliška Horelová – Léto jako když vyšije²⁷

Na tuhle jízdu potřebuju celou jízďárnu. Slečna z Prahy chce jezdit, tak si teda dneska zajezdí tak, že na to do smrti nezapomene.“ Znělo to ponuře.

Podívala jsem se na Adama. Vypadal jako zmoklá slepice.

„Tak a teď dobře poslouchej, co ti řeknu,“ obrátil se na mě David, když kopyta poslední klisny zacvakala na mostku přes Báborku. „Určitě ti řekli, že bude mela, když tě tady načapám. Ale já nechci kvůli neposlušnosti některých členů oddílu přijít o nervy nebo dostat infarkt. (Adamovy oči se rozklusaly po kolbišti.) A moc dobře vím, že když tě odtud dneska vyrazím, že budete s Adamem přemýšlet, jak byste mě doběhli. A zítra nebo pozítří tě zase někde načapám. A já z toho zlobení nevyjdu. Zkusíme to tedy jinak. Adam tvrdí, že sis chtěla zajezdit, tak si teda zajezdíš, jestli víš, co to je.“

Kývla jsem, že vím.

„Ale nevíš, děvkeno, nic nevíš,“ šklebil se a obočí mu poskakovalo jako cvičená opice. „To nebyla jízda, ale popojíždění. Buď tě z té náhlý lásky vyléčím, nebo se chytíš ještě víc. A říkám ti rovnou, že ti to ani trochu neusnadním, spíš naopak. Dostaneš do těla, že si zítra na zadek nesedneš. A jestli tě to přesto nepřejde, můžeš zítra přijít. Ale ne rovnou na jízďárnu, k hotovýmu, ale pěkně do stáje. Do konce prázdnin můžeš pak jezdit s ostatními jako čestný člen oddílu. Jinak se tu ale už neobjevuj. Platí?“

Kývla jsem.

„Ale to není ještě všechno. U nás se každý jezdec o svého koně stará. Žádný běloručky mezi sebou netrpí-

me. Takže po skončení jízdy odjedeš na Astře zpátky do stáje a postaráš se o ni. Komplet. Když ti to nebude vonět, tak se na statku už taky neukazuj. Nesnáším mladé milostpány a slečinky, kteří potřebujou mít za zadkem sluhu. Na to zařízení nejsme.“

Podívala jsem se na Adama. Podle mě to bylo vítězství. Adam se však tvářil, jako by si měl lehnout na Záhořovo lože.

„Já vím,“ řekla jsem. A pak ještě dodala. „Jste hodný.“

„Nechval dne před večerem,“ ušklíbl se. „Udělám totiž všechno pro to, abys toho měla nadosmrť dost. Ještě to můžeš vzdát. Zeptej se Adama, jak se cítí po ostrém tréninku, a že už je to nějaký mazák.“

„Vidím, že byste byl nejradši, abych to vzdala předem,“ řekla jsem.

„To by bylo nejlepší,“ přikývl. „Já bych ušetřil čas a ty tělo.“

„Pojedu, abych aspoň věděla, kvůli čemu to vzdávám.“

„Jak je libo. Vysvětlil ti Adam, jak se jezdí?“

Vážila jsem, co je pro Adama lepší. „Ano,“ kývla jsem.

Pro Adama bylo zřejmě lepší mňí zaslůh o moje neumenění, protože si přispíšil s ujistěním, že jenom základní věci.

„Tak to radši vezmeme od začátku,“ prohlásil David. „Budeš se muset ještě jednou obtěžovat a sesednout,“ ušklíbl se, jako by věděl (a věděl!), co mě nejvíc křuší.

Zařala jsem zuby a svezla se dolů.

Pak se ukázalo, že od začátku je úplně od začátku. Šla jsem dolů nejen já, ale i sedlo. Dozvěděla jsem se, že sedlo má kostru, které se říká rozsocha, posedlí, třmenovou bočnici, třmenové řemení, třmen. Hned nato se na mě přivalila jména všech řemínků na uzdečce . . .

Když ta lavina skončila, řekl mi David: „Zítra mi to všechno zopakuješ, jestli přijdeš. A naučíš se naučdit

a osedlat. Dneska to naposled udělá Adam, abychom se nezdržovali.“

Adam hodil sedlo na Astru a upevnil ho.

Bez říkání jsem se drápala znova na Lomnický štít. Hovory dé skončily a začínal horror.

²⁷ Horelová, E.: *Léto jako když vyšije*. Praha: Albatros, 1995, s. 161-163. ISBN 80-00-00229-9

Příloha č. 4

Ukázka 1. k pracovnímu listu č. 4: Anne-Marie Pol – Taneční střevíčky 3²⁸

Přibouchnu za sebou vchodové dveře.
„Nino?“ ozve se tážavě otcův hlas.
„Ano, to jsem já!“ odpovídám zplna hrdla.
Kdo by to taky mohl být jiný? To je to jeho
uvažování!
„Tati, musím ti říct...“
Třemi skoky se ocitám na prahu obývacího
pokoj. Tam ovšem strnu jako socha. Odile.
Tak ona je tu taky. Uvelebila se v zeleném
ušáku, jako by tam odjakživa patřila. Zase ta
černá labuť! A ještě se mě pokouší obalamu-
tit tím svým připitomělým úsměvem.
„Všechno nejlepší k narozeninám, Nino!“
prohlásí, jako by se nechumelilo.
„Díky, ale už je po nich!“ odseknu.
Úsměv jí ztuhne na rtech a připomíná
najednou spíš škleb. Konečně! Otec vstává
z pohovky, kde se až do této chvíle rozvaloval.
„Co se hned ježíš?“ povídá mi vyčítavě.
Ukáže na stůl pokrytý červeným papíro-
vým ubrusem s kyticí uprostřed.
„S Odile jsme ti připravili takovou malou
oslavu.“
„S Odile.“ To stačilo k tomu, abych ztratila
náladu a měla pocit, že mě někdo srazil zpát-
ky na zem. Během několika sekund zapomí-
nám na ten dnešní báječný zážitek. Mám
dojem, že je v pokoji dusno k zalknutí. Táta

²⁸ Pol, A.-M.: *Taneční střevíčky. První vystoupení*. Frýdek-Místek: Alpress, 2003, s. 87-89. ISBN 80-7218-956-5

se pokusí o úsměv a povídá: „Budeme večeřet.“

„Dojdu pro vejce v aspiku,“ vykoktá černá labuť a vykročí do kuchyně.

Vejce v aspiku? Jak vi, že je mám tolik ráda? To ji určitě vyslepičil táta! Mám po chuti! On ji beze všeho pustí k nám do bytu a klidně ji vypráví o všech soukromých záležitostech! Sama nevím, jak to nazvat. Vlastně je to ale něco jako krádež nebo vloupání. Beze všeho mi sebere to, co mi patří, aby to předhodil někomu jinému. Otec ale nejspíš pořád ještě netuší, co mi tak vadí, takže se snaží o uvolněný tón: „Tak co, koloušku, bavila ses na té zkoušce dobře?“

Prý „bavila“. Pořád to ještě nepochopil? Situace, ve kterých tohle slovo používá, mi připadají prostě nemožné. Proto odpovídám hodně zoztra: „Nebavila jsem se, byla jsem přijata!“

„Jak to?“ vykoktá otec.

„Nastupuji do školy Camargo! Začínám v pondělí.“

V tom okamžiku se v obýváku znovu objevuje Odile. Nevím, jak to dělá, ale už se zase tváří jako nevinnost sama. Na talíři ozdobeném petrželkou přináší vejce v aspiku. Otcův ohromený hlas ji ale zarazil na místě.

„Kam že nastupuješ, Nino? S čím že začínáš?“

„Přijali mě do baletní školy Camargo. V pondělí tam nastupuji. Už jsi to pochopil?“ vyštěknu.

Můj hlas v téměř prázdném pokoji rezonuje jako v jeskyni. Vidím, jak se na sebe ti dva přihloupěle dívají. Už chápu, že si toho o mně asi řekli hodně. Dlouho je ticho, které nakonec prolomí otec: „To nepřipadá v úvahu.“

To na mě zapůsobilo jako ledová sprcha. Ta mě konečně probírala ze snění. Byla jsem tak spokojená s tím, že mě přijali, že jsem docela zapomněla na realitu. Otec mi ji ovšem připomněl velice důrazně.

„Ty dobře víš, že je to pro mě moc drahé, koloušku.“

„Ale ty si práci zase najdeš, to je přece jisté! Nekaž mi...“

„Tanečnice není žádné zaměstnání,“ přeruší mě suše.

Na to se nedá nic odpovědět. On moje sny prostě škrtne. Prý žádné zaměstnání. Tečka.

„Mysli hlavně na to, abys zvládla maturitu,“ dovolí si do toho zasáhnout Odile, která pořád ještě stojí jako solný sloup na prahu s talířem vajec.

Co ta si vůbec dovoluje se do toho míchat, vetřelkyně jedna? Tváře mi sice hoří vzteky, ale nesnížím se k tomu, abych na to nějak reagovala. Na ni vůbec nebudu brát ohledy. Nic jí do toho není. Upřeně se podívám otci do očí a s důrazem na každé slovo povídám: „Tančit mi nezabráníš!“

Příloha č. 5

Ukázka 2. k pracovnímu listu č. 4: Anne-Marie Pol – Taneční střevíčky 1²⁹

<p>Znovu a znovu Mimilkovi děkuji, zatímco rozepínám vnější kapsu u batůžku, abych uložila ten vzácný dokument pěkně dospodu pod peněženku, ke vstupenkám na představení.</p> <p>A... leknutím se mi zatají dech. Ne! To není možné...! Nemohu tomu uvěřit.</p> <p>„Moje lístky...“ koktám.</p> <p>„Zmizely! Někdo mi je ukradl! Jsou pryč.“</p> <p>„Co se ti stalo?“ zneklidní Zita.</p> <p>„Ztratily se mi lístky!“</p> <p>„Muselas je nechat v šatně.“</p> <p>Mám co dělat, abych nevyla. Přidušeným hlasem se bráním:</p> <p>„Ale já jsem je vůbec nevyndávala z batůžku!“</p> <p>„Třeba ano... a zapomněla jsi na to?“</p> <p>„Takový blázen ještě nejsem.“</p> <p>Alice se k nám vrací.</p> <p>„Tak co, jdete už?“</p> <p>„Jdeme, ale Nina ztratila...“</p> <p>„Ztratily se mi lístky...!“</p> <p>Někdo do nás zezadu strká.</p> <p>„Hele, hvězdy, nechtěly byste tu přestat zaclánět? Překážíte!“ dobírá si nás veliký Alex.</p> <p>Ted' mám tak chuť se hašteřit! Prudce se k němu otočím čelem a zuřivě se mračím. Ale můj pohled se zkříží s Juliiným. Posměvač-</p>	<p>ným, nebo vítězoslavným, nevím, ale jako bych dostala ránu elektrickým proudem.</p> <p>To ona mi je štípla!</p> <p>Ano, jsem si s tím jista. A bez uvažování se na ni obořím.</p> <p>„Koukej je vrátit!“</p> <p>„Co?“</p> <p>„Ty víš moc dobře!“</p> <p>„Có, có?“ krákorá jako vrána.</p> <p>Falešnice, lhářko, pokrytče...! Takové nadávky chci na ni vychrlit – ne nadávky, ale pravdu! – zmohu se však jen na prosté: „Lístky. Vím, žeš mi je vzala!“</p> <p>„Jsi vadná?“</p> <p>A dá se do takového vzlykotu, že se nabručená paní Suzette vyhrabe ze své kukaně.</p> <p>„Co se zase děje?“</p> <p>„To Nina...“, kvílí Julie.</p> <p>„Ne, to ona!“ překřikují ji.</p> <p>A už se topím v slzách i já. Paní Suzette znervózní.</p> <p>„Tak dost. Zastavte ty vodopády.“</p> <p>„Ona mě obviňuje!“ vřeští Julie.</p> <p>„Protože mi je ukradla-a-a!“ škytám žalostně.</p> <p>Ostatní nás tiše obstoupí a jen sem tam se někdo uchichtne.</p> <p>„Všechny ven!“ nařizuje paní Suzette.</p> <p>„Tady není nic k vidění. Jděte, jděte...!“</p>
--	--

²⁹ Pol, A-M.: *Taneční střevíčky 1. Nina – vycházející hvězda*. Frýdek-Místek: Alpress, 2003, s. 56-57. ISBN 80-7218-897-6

Příloha č. 6

Ukázka k pracovnímu listu č. 5: Stanislav Rudolf - Metráček³⁰

Druhý zápas byl již mnohem lepší. Družstvo Rybína nasadilo proti hráčkám Bělohradu rychlé tempo a vyřídilo je během několika minut. Rybínské hráčky hrály v domácím prostředí, chlapci na lavičkách je mohutně povzbuzovali. Skandovali: „Holky, do toho! Holky, do toho!!!“
Všichni jsme se po nich ohlíželi.
Přiběhl k nám Bohoušek.
„Tak, děvčata, teď ukažte, co umíte!“
Snad jedině Andula se vzmohla na to, aby se na něho povzbudivě usmála.
Seřadily jsme se na postranní čáře.
Andula běžela kapitance soupeře stisknout ruku.
Zůstala jsem stát v čele našeho družstva.
A náhle tělocvična jako když vybuchne smíchem. Ozval se chlapecký hlas, zřetelný a posměvačný:
„Metráček!!!“
Platilo to mně.
Podívala jsem se za hlasem. Vysoký snědý kluk ukazoval na mě ostatním a opakoval: *Metráček!!!*
V tělocvičně se to slovo rozléhalo jako ozvěna.
A hned jsem slyšela další volání:
„Ať žije družstvo metráčků!!!“
Zdálo se mi, že padnu do mdlob.
Celá tělocvična hleděla na mě, ti odporní, hnusní kluci se mi

šklebili do tváře, napadlo mi, abych se sebrala a utekla do šatny, protože to byla *ostuda! Ostuda!!!*
Slzy se mi draly do očí. Nemohla jsem tomu zabránit, cítila jsem na sobě pohledy celého sálu, všichni se pásli na mé *nemožné tloušťce!*
Proč vlastně jsem sem lezla??? ptala jsem se sama sebe.
Pak všechny hlasy někdo z učitelů okřikl.
A mně někdo stiskl ruku.
Nina. Stála vedle mne.
„Nic si z toho, Jitko, nedělej, oni jsou blbí...“
Když tonoucímú hodí někdo větev, aby se jí zachytil, zdá se ten prostý čin zázrakem.
Nina.
Nina mi stiskla ruku.
Pokusila jsem se na ni usmát.
Chvilka, než zvuk píšťalky prosvíhl tělocvičnu jako řemínek biče, se mi zdála věčností. Stačila ještě k tomu, aby po mně přejely oči všech diváků. Měla jsem nohy jako z olova. Chtěla jsem se obrátit k našemu tělocvikáři a požádat ho o vystřídání. Takhle přece nemohu hrát, říkala jsem si. Proti celému sálu.
Po zapísknutí jsem přeběhla doprostřed hřiště. Bezmyšlenkovitě jako stroj.
Ozvalo se nové hvízdnutí.
Andula zůstala stát na druhé straně hřiště. Všimla jsem si, jak je bleďá. Snad se zastyděla za pojmenování, které platilo především mně. Jak budeme hrát? Cožpak v takovémhle stavu se vyhrávají zápasy?
Stočila jsem pohled v místa, odkud se vynořilo to protivné slovo. Kdyby se mi tak podařilo vypálit strašnou ránu zrovna tam, do středu klubka pošklebujících se kluků. Rozbít hlavu tomu s černými vlasy, zesměšnit ho...
Ucítila jsem v rukou první přihrávku. Než jsem se vzpamatovala, přeběhlo soupeřovo družstvo k zadní čáře. Přehodila jsem hřiště. Andula stěží zachytila. Musím házet opatrněji. Víc citu do každé rány! A pozorovat spoluhráčky za sebou. Mé myšlenky se teď nápadně podobaly všem radám, které jsme slyšely při trénincích od Bohouška.
„Metráčkové, do toho!“ skandovali všichni, co pozorovali zá-

³⁰ Rudlof, S.: *Metráček aneb Nemožné tlustá holka*. Praha: Olympia, 1990, s. 65-67. ISBN 80-7033-078-3

pas. Přezdívka se tedy ujala. Chtěli nás zničit, bylo mi to jasné. Andula tiše vedle mě řekla něco strašně sprostého. A potom mi přihrála rychle míč. Rozpřáhla jsem se dozadu, jako když chci házet diskem.

„Héj...“, hecovaly řady diváků. Vložila jsem do rány všechny síly. Jako bych si chtěla vyzkoušet svou vlastní vůli. Potřebovala jsem dokázat, zejména *sobě*, že mi nepodrazí nohy jen tak někdo.

„Rup...“, už sál nevyslovil. Vypálila jsem první ránu. Po zápase mi Helena řekla, že ta první byla strašlivá. Na protivníkově polovině hřiště padla jedna z hráček na parkety.

„Prima, Jitko...!“ vykřikla Nina a pleskla mě přes záda. Nabyla jsem své obvyklé jistoty. Už jsem se nebála. Zmizela tréma, strach, lítost a stud. Stála jsem asi dva kroky od půlící čáry připravena zachytit střelu soupeřek. Snadno jsem ztlumila míč v náruči. Měkkotina! Vystřelila jsem. Zásah. Pak ještě jednou. Hráčky soupeře odcházely jedna za druhou s modrými skvrnami na stehnech nebo na lýtkách za své hřiště.

Dohrály jsme zápas skoro za úplného ticha v tělocvičně.

Družstvo Metráčků asi všechny překvapilo.

Černovlasému klukovi mohly vypadnout oči z důlků.

Seběhly jsme do šatny. Měly jsme hroznou žízeň.

„Holky,“ křičela Stázka, „dejte mi napít, nebo leknu!“

Podávaly jsme si láhev s citrónovou limonádou. Každá si pořádně přihnula. Všechny cítily potřebu vymluvit se. Zázitky z prvního střetnutí byly veliké.

„Říkají nám *družstvo metráčků*,“ pravila jsem opatrně.

„No a...?“ zeptala se Andula významně.

„Mně může každý vlézt na záda!“ připojila se Stázka.

Nepochopily, že bych se jim chtěla omluvit. Vlastně jsem to zavinila já, že se nám pošklebují.

„To kvůli mně!“ řekla jsem.

„Že si s tím, Jitko, můžeš dělat starosti! Přece za to nemůžeš, že máš o nějaký to kilo přes míru,“ uvažovala nahlas Karla.

„Kdybych stála vpředu já, budou zase křičet *družstvo zrza-vejš*!“

Příloha č. 7

Ukázka k pracovnímu listu č. 6: Anne Gudule – Život pozpátku³¹

„To není možné, nemůžu tomu uvěřit,“ opakovala Elsa, ale její sebejistota pomalu mizela.

Otrásla se, jako by jí vložili na ramena ledový plášť. Rodiče vypadali ustaraně. Cítili se svou dcerou. Matčina ústa se chvěla, když znovu promluvila: „Po nějaké nehoře dostal s transfúzí nakaženou krev.“ Její hlas se zlomil. „Bože, to je strašné. Kdyby se něco takového stalo mému dítěti, nevím, co bych dělala. Šla bych za doktory, obvinila bych je z vraždy, dala bych je k soudu...“

„Ale to Thomasovi rodiče udělali taky,“ přerušil ji otec. „I rodiče stovek dětí, kterým se stala stejná věc. Nebo děti s hemofilií... Ten proces způsobil velký skandál.“

„Když pomyslím na chudáka jeho matku,“ povzdechla ještě Nadine.

„Teď ale musíme myslet na naši dceru,“ přerušil ji os-

tře Jacques a obrátil se k Else: „Musíš být silná, dítě. Jde o tvé zdraví. Nejdřív mi odpovíš a nic si nenecháš pro sebe. Co se přesně stalo mezi tebou a Thomasem?“

Otázka dopadla jako políček.

„Hele, tati,“ ohradila se, „je to můj život.“

„To je pravda, miláčku, o tvůj život se jedná, o nic méně, o nic víc. Víš přece, jak se přenáší AIDS, ne?“

„Pochopitelně. Nejsem včerejší.“

„Moje otázky by tě neměly překvapovat.“

Opravdu, jako kdyby ji táta pohlavkoval. Ale bylo to ještě horší, jako násilí.

Mám ráda tebe, tebe, tebe, tebe a tebe. Smála se, když to říkala. A on se na ni díval, jako by byla vzdálené souhvězdí Velká medvědice.

„Pokud tomu dobře rozumím, tak chcete vědět, jaké byly moje styky s Thomasem. Žádné, představte si.“

„Opravdu žádné?“ opakovala Nadine. „Polibky například.“

„Žádné polibky,“ odpověděla Elsa a opět se jí před očima vynořilo to poraněné zápěstí.

„Říkáš nám pravdu, vid’?“ ujišťoval se Jacques. „Naštěstí jsi ještě mladá pro sexuální život, ale chci se o tom přesvědčit z tvých vlastních úst.“

„V případě, že by mezi vámi došlo k nějakému tělesnému kontaktu, rozhodně o tom musíme vědět,“ vložila se do rozhovoru Nadine. „Ne že bychom chtěli slídit...“

„Nic, vůbec nic! Nic!“ odpověděla Elsa pevně čelíc matčinu pohledu. Nakonec propukla v pláč.

„Nono, tak se uklidni, holčičko,“ konejšila ji něžně Nadine. „Teď už máme jistotu, už tě s tím nebudeme otravovat.“

„Můžu už jít?“ vzlykla Elsa.

„Ale ovšem, dítě...“

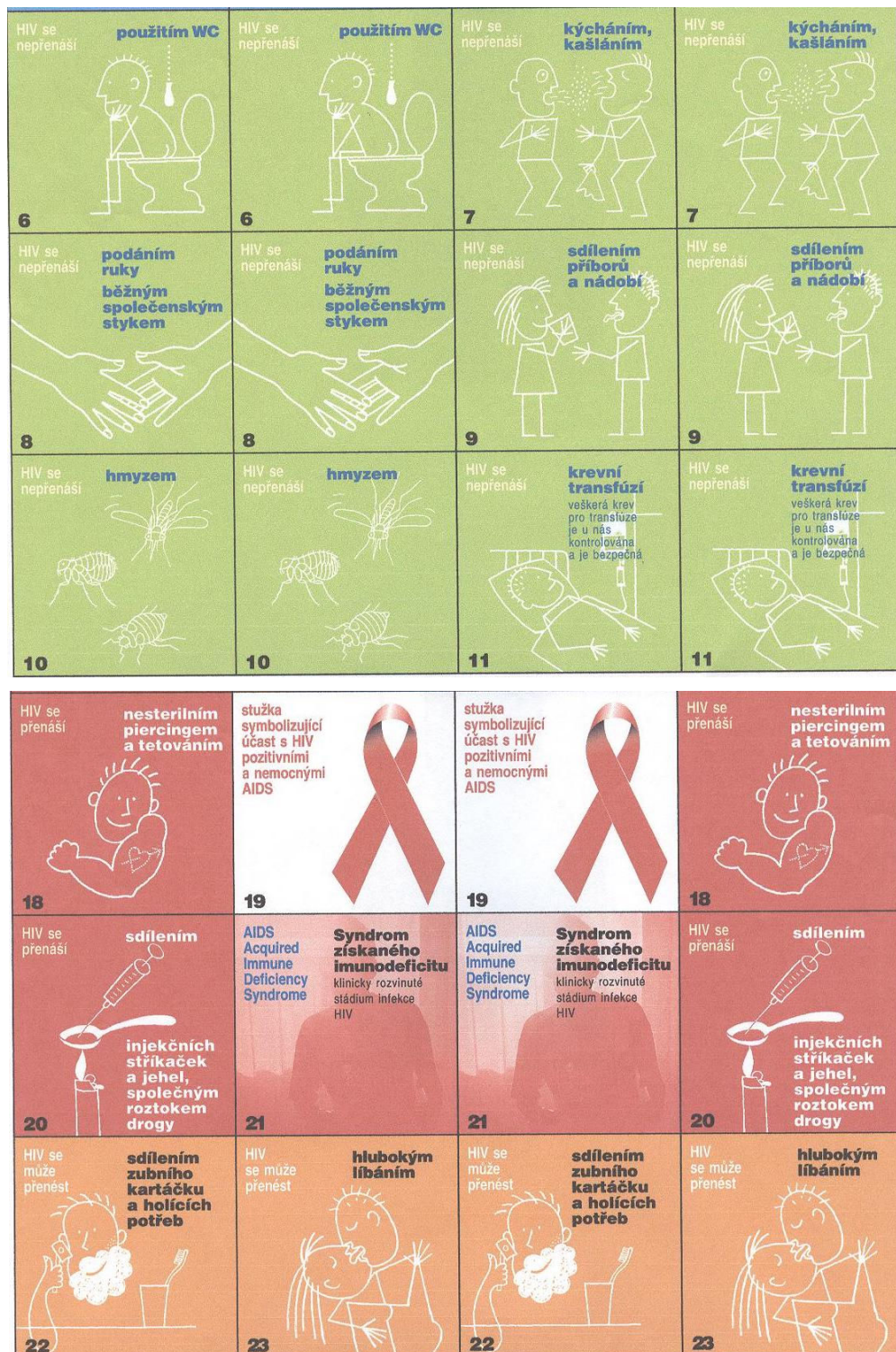
„Ještě jednu věc,“ zadržel ji Jacques. „Byl bych rád, kdyby ses přestala s Thomasem stýkat. Tím myslím chodit. Nepřichází v úvahu, abys s ním úplně přerušila všechny styky, to je jasné. Ten chudák kluk je obět, a my nemáme žádné právo vyčítat mu jeho zdravotní stav. Ale vzhledem k tomu, že s ním nemůžeš počítat do budoucnosti, není ani třeba, aby ses s ním sbližovala. Bylo by tedy vhodnější jak pro tebe, tak pro něj, aby se ti znovu stal jenom spolužákem, s kterým máš výlučně školní vztahy.“

„Nezapomeň,“ připomněla jí matka, „že stýkat se s člověkem, který má AIDS, představuje opravdové nebezpečí. Virus se velmi lehce přenáší. Treba při pití z jedné sklenice, nebo při používání stejné pokrývky, anebo když hovoříte moc zblízka. Tvůj život je příliš drahocenný, než abys ho riskovala tak lehkomyšlně, nemyslíš?“

„Nemluv o tom,“ promluvil Jacques s citelnou hořkostí v hlase, „že Thomas k tobě nebyl upřímný. Kdo má rád lidi, nedělá si z nich blázny tímhle způsobem. Zvláště když je v sázce jejich zdraví. Z jeho strany to opravdu nebylo fér.“ ●

³¹ Gudule, A.: *Život pozpátku*. Praha: Albatros, 1996, s. 49-51. ISBN 80-00-00474-7

Příloha č. 8

Kartičky potřebné k diskusi o HIV³² (pracovní list č. 6)³² <http://www.aids-hiv.cz/dpm08/Sexeso.pdf>

Příloha č. 9

Ukázka k pracovnímu listu č. 7: Marie Majerová - Robinsonka³³

rovnou do řeky:

Zapomněla za ty čtyři neděle, že je terciánkou RRG Dejvice, že sice nemá postupku z matematiky, ale že musí o prázdninách přechovat do hlavy rozmanité učnosti, aby v kvartě stačila; zapomněla, že je dítě, a celou bytostí se proměnila v divou ženku, věnčící se kopretinami, splétající údy s říčními proudy, křepčící kolem nočního ohně, v jehož záři se dívky i dozorkyně proměňovaly v božské bytosti z pohanského bájesloví.

Zapomněla tím spíše, že z domova dostávala jen stručné lístky a ani tatka, ani mamka se za ní nepřijeli podívat — a přece za některými dívkami přijeli „rodičové drazí“, jak se všeobecně říkalo — „drahé peníze, pošlete mi rychlé rodiče“ — hned první neděli, a mazlení a loučení nemělo pak konce, až se tomu ostatní dívky stranou posmívaly!

A do té radosti, odpoutané ode všeho, co by snad mohlo mrzet, znepokojoval nebo trápit, spadl zčistajasna telegram:

„Pošlete hned domů Blaženu Borovou — její matka nebezpečně onemocněla.“

To byl ovšem náhlý konec radosti. Dívky se kolem Blaženy seskupily, líbaly ji anebo na ni zvědavě civěly, zrovna tak vyjeveně, jak to dělávají dospělí při pouličním neštěstí. Blažena zmateně sháněla své věci a zase padala celou hrudí na stůl v jídelně pod širým nebem, přitiskla obličej na dřevo stolní tabule, až se jí kresba stro-

mových let otiskla na čelo a na tváře. Pak se jí ujala paní kuchařka, objala ji a teprve v její měkké náruči Blažena ulehčeně zaplakala. Cvičitelka srovnala její batoh, opatřila povoz a v určenou hodinu Blažena tiše odjížděla; ani se neohlédla po děvčatech, která zatím hrála volejbal a jen za ní mezi hrou zamávala, když uslyšela hukot venkovského kočáru.

Je asi zle, myslela si Blažena cestou, když tatka pro mne ani nepřijel autem!

Kočí jí svou zdůrazněnou laskavostí jen připomínal, že je hrdinkou dramatu. Věšela hlavu před zvědavýma očima tetek, kterým to šeptal v koutě nádraží. Mračila se, chtěla být sama s tou zprávou, nemohla si ji ze všech stran prohlédnout, když byla cizími pohledy tak nelítostně zkoumána.

Oddechla si, když sedla do rychlíkového vozu, a úplně se pohroužila do černé vody sebeumučení.

Byla tak sama sebou zcela zabavena, že krajina kolem vlaku, podle tramvaje, ulice, dům, schody — všechno jí utíkalo samo pod nohama. Připadala si důležitá, nezbytná — ačkoliv nevěděla, v čem vlastně ta důležitost záleží, neboť nevěděla vůbec, co má vlastně dělat.

„Kde je maminka?“ rozhlédla se nesměle bytem, odkud na ni vanula opuštěnost zavřených prostor a zbytečnost opuštěných věcí.

„Maminka nezemřela doma. Maminka zemřela v nemocnici“, uhýbal tatka.

„A co se jí stalo? Vždyť ona přece nikdy nestonala?“ vzpouzela se Blažena proti neviditelné nespravedlnosti.

Ale tatka ji snad ani neslyšel, neboť neodpověděl, a nade vším, co se od té chvíle dělo, stálo neblahé, přerývané mlčení jako tajemství.

³³ Majerová, M.: *Robinsonka*. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 12-13.

Příloha č. 10

Ukázka k pracovnímu listu č. 7: Evelyne Brisou-Pellen – Umlčené tajemství³⁴

* Ano, bylo prostřeno, na ubruse ležely dva talíře, jeden velký servírovací, taky otevřená láhev vína a karafa s vodou mezi velkými, kulatými lesklými plackami...?!?

...No ovšem! To je vosk, který stekl ze svíček.

Uvědomila jsem si, že *ten večer* byl Štědrý den a že tu od té doby nikdo nebyl. Policie během vyšetřování dveře zapečetila a naši neměli odvahu sem zajet.

Opřela jsem se o zed', pomalu jsem po ní klouzala, až jsem dosedla na paty, a rozplakala se. Najednou jsem pocítila prázdnotu: babička a dědeček jsou mrtví! Mrtví! Věděly to i ty primulky. Až do této chvíle to pro mě byla jen strašlivá zpráva, ale tady jsem jejich nepřítomnost fyzicky cítila a uvědomila si, že je už nikdy nevidím.

Nevím, kolik času uplynulo. Slzy pomalu přestávaly téci. Nestyděla jsem se, že pláču jako malá holka, vždyť mě nikdo neviděl. Jen cizí pohledy jsou nepříjemné. Teď se cítím trochu lépe.

Byla tu zima, zima a vlhko. Věděla jsem, že ve sklepě je velký kotel, ale nevěděla jsem, jak

se pouští. A pak, myslím, že jsem měla tak trochu strach uvést dům do provozu, ochromoval mě pocit, že na to nemám právo. Nebyla jsem u sebe, ale v domě prarodičů. Kdybych to všechno uvedla do chodu, bylo by to jako bych se podílela na jejich smrti, jako kdybych chtěla zaujmout jejich místo. Raději jsem zůstala nenápadným hostem.

Nejdřív jsem uklidila stůl. Nevím, ale napadlo mě, že by si to babička tak přála, a za nepořádek by se určitě styděla.

Jídlo tu nezbylo: policisté odnesli krocana k rozboru, zeleninu určitě taky, i skleničky (právě jsem si uvědomila, že na stole nejsou). Analýza neobjevila nic: ani nejmenší stopu po přítomnosti jedu. Tajemství zůstalo.

... Dědeček a babička seděli tady na svých obvyklých místech. Dědeček právě zabodl velkou vidličku do krocana a nakrojil maso svým dobře nabroušeným nožem (určitě ho obtáhl o hranu podokenního parapetu), když...

Když co?

Babička tu byla taky, protože na jejím talíři jsem objevila zbytky ústřic.

Dědeček krájí krůtu. Najednou přestane. Vychází s babičkou ven, jdou až k potoku (nejméně sto metrů) a umírají utonutím. ■

³⁴ Brisou-Pellen, E.: *Umlčené tajemství*. Praha: Víkend, 2002, s. 20-21. ISBN 80-7222-240-6

Příloha č. 11

Ukázka k pracovnímu listu č. 8: Ivona Březinová – Holky na vodítku – Jmenuji se Alice³⁵

I nade mnou zlomili hůl. Ne tady v léčebně, ale doma. Myslím, že doma to bolí mnohem víc.

Potřebovala jsem pořád víc a víc peněz, a přitom jsem od staroušků už žádný nedostávala. Postupně jsem prodala nějaký lepší oblečení, tenisovou raketu a lyže, mobil, kytaru, foťák, tři zlatý prstýnky a řetízek s přívěskem delfína. Taky nějaký stříbrný cetky, který jsem stejně nikdy nenosila. Pak došlo i na počítač, který jsem před dvěma lety tak honosně dostala k přijetí na gympl. Na chvíli mě to zahojilo, ale ta chvíle byla

hrozně brzo pryč. Došlo mi, že už nic nemám. Byla jsem na suchu.

Zbejvalo jediný. Nějakou dobu jsem se tomu ještě bránila, ale pak už to nešlo jinak. Když táta zase odjel někam na služebku, odnesla jsem z bytu jeho video-přehrávač a taky kameru, mámě jsem vybrakovala šperkovnici, kde měla ještě šperky po babičce, a všechno to šlo šmahem pryč.

Máma, v poslední době s věčně zabalenou hlavou a s myslí obalenou sedativama, si vůbec ničeho nevšimla. Jen ten had Vilím mě načapal přímo ve dveřích s videem v podpaží.

„Kam to neseš?“ ptal se zvědavě.

„Do opravy, ty blbečku,“ usadila jsem ho. Stejně se to brzy provalí.

A taky provalilo.

Táta přijel a soptil jako Vesuv v době, kdy zasypal Pompeje. To já byla téma Pompejema. A z množství všech těch pravdivých obvinění se prostě nedalo vyhrabat.

Máma se probrala z letargie a křičela, že jestli jim dál chci vykrádat barák, tak ať radši hned táhnu.

„Slyšíš? Táhni, ty šmejde! Když si vzpomenu, jaký naděje jsme do tebe vkládali... A co to všechno stálo... Zmiz mi z očí. Vypadni a už se nevracej!“

Táta jen hrozivě lapal po dechu. Dokonce ani další cigaretu si nemohl zapálit. Vztekla ji hodil do přetékajícího popelníku, z kapsy vylovil růžovoučký ibuprofen a obrátil se ke mně zády.

To bylo horší než máminy výhrůžky a křik. Stokrát, tisíckrát výmluvnější.

Zlomili nade mnou hůl.

Do batůžku jsem si dala kartáček na zuby a nějaký

prádlo, Kafku, plyšového psa, kterýho jsem dostala k prvním narozeninám, a tři čistý buchty.

Zapadly za mnou dveře a já pochopila, že jsem na ulici. Se všemi významy toho slova. Vlastně se všemi ještě ne. Jeden ještě zbejval.

„Na co myslíš?“ zeptala se kudrnatá Magda s věchnou kleptomanskou touhou v očích Alice, která vedle ní tupě zírala do prázdna. „Já ti bych tak něco sekla...“

„Myslím na to, že kdybych mohla, začala bych úplně od začátku.“

„Všechno si to zase prožít, jo? Dej pokoj.“

„Ne. Tentokrát by všechno bylo jinak. Lepší. Pravdivější. Čestnější.“

„Kecy,“ mávla Magda rukou.

„Kecy,“ odbyl ji i Robin, když odpoledne na skupině líčila, jak odmítne dealera, nabízejícího jí na ulici perník nebo háčko.

„Jak to?“ nechápala jeho odpor, protože to myslela upřímně. „Přece, když drogu nechci, tak si ji od nikoho nevezmu, ne?“

„A jak to uděláš, abys nechtěla, co?“ výsměšně pohodil umaštěným hárem. „To by mě teda fakt zajímalo.“

Alice se zmateně rozhlédla po ostatních sedících na zemi na pestrobarevných polštářcích. Dívali se na ni a v jejich očích bylo naprosto jasné sdělení:

Ty nejsi Alice – jako my. Nejsi bulimička, gamblerka, nymfomanka, pyroman, klaustrofobik, kleptomanka, nebo holka, kterou znásilnili v parku. Ty jsi Alice – narkomanka. A Alice – narkomanky jen tak neodmítají fet, nabízející se jim na ulici.

³⁵ Březinová, I.: *Holky na vodítku – Jmenuji se Alice*. Praha: Albatros, 2007, s. 91-93. ISBN 978-80-00-01950-5